

23

Linna
mäntöku

VI

NR 12

POLITSEILEHT

Postimees

on vanem ja sisukam Eesti päevaleht

81. aastakäik

Tellige, lugege ja levitage „Postimeest.“

POSTIMEHE

TRÜKIKODA

Korralik töö. Soodsad hinnad. Moodne sisseseade.

KOITEKODA, TSINKOGRAAFIA

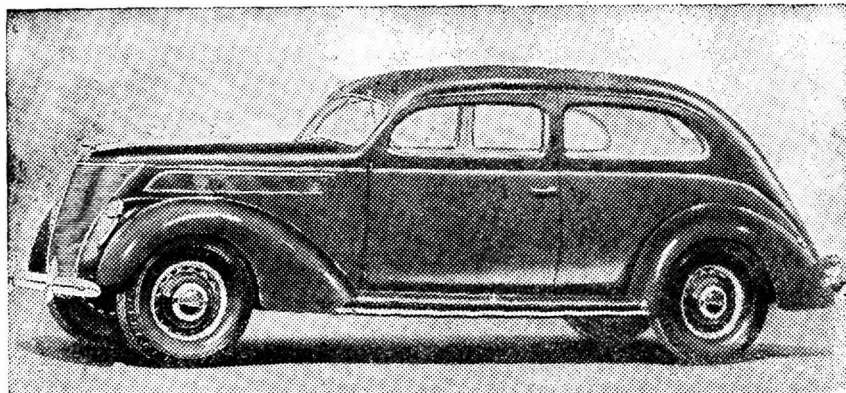
rahuldavad asjatundlikult kõik tellijate soovid.

POSTIMEHE RAAMATUKAUPLUS

Tartus, Suurturg 16, telef. 2-50. — Suurim ja täielikum kirjutusmaterjali- ja raamatuladu kõigilt aladelt.

E. K-Ü. „Postimees“

Tartus, Ülikooli 21-23, telef. 65, 80 ja 14-65. TALLINNAS, Viru tn. 11.

Uued elegantsed
aerodünaamilised

**Ford
U.-8.**

Luksussõidukid

8, 5 ja 13,8 h. j. mootoriga.

Uus teraskolvidega mootor, ökonoomsem kui kunagi varem. Küllaldane jõud, suurim mugavus sõidul, kerge käsitus ning alati saada olevad osad teevad Ford - auto omandamise nauditavaks lõbuks.

Voliline esindus:

A-S. A. Rosenvald & Ko., Tartus

Osakonnad: Viljandis ja Võrus.

Politseileht

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 12 (491)

TALLINNAS, 21. JUUNIL 1937

XVI aastakäik

KÄESOLEVAS NUMBRIS LEIATE: Võidupüha mõte ja sisu — R. Kangro-Pool. — Monument — rahva kultuuri dokument — F. K. Randel. — Kriitilisim moment sõjas landesväeri vastu — J. Unt. — Mõtteid võidupühal — H. Lepp. — Vabadussõda ja muusika — Ed. Visnapuu. — Mäng ja kihlvedu — E. Ein jm.

Võidupüha Tallinna Linna Keskraamatukogu mõte ja sisu.

Rasmus
Kangro-Pool.

Meie rahval on ürgvana komme, et jaaniööl süütame tuled küngastele ja kinkudele ja oleme rõõmsad nende tulede ümber. Millal ja miks just selline komme on tekkinud, seda meie põlved ei teagi enam.

Võib-olla on see kujukaks mõistujutuks, et inimesed loomusunniliselt ihkavad pimedusest valguse poole?

Kas maksab meil juurelda seda küsimust. Kindlasti pidi esivanematele olema püha selle kombe rajamine ja selle sajandist sajandisse süülitamine tänapäeva põlvedele: elutungi parimad ihad elavad alateadlikult jaanituledes...

Nüüd on tahtnud ajalugu ja meie rahva eluvõitluse käik, et see ilus komme meie põlvedele ning tulevastele põlvedele on omandanud uue tõsielulisema mõtte ja sisu.

Kui me nüüd kokku tuleme jaanilaupäeval ja pidutsedes leegid loitma paneme mäekinkudele, siis tuleb kõigile meelde, kuidas 1919. a. suvel eesti rahvas oma tõhusamate poegade rehinnaga arveid õiendas saksa landesvääriga Võnnu-Ronneburgi lahinguis ja kuidas jaaniööl sakslaste pealetung lõplikult purustati.

Muinsuskombeline mõistukujuline jaanituli valgusest ja vaimuvabadusest kujunes 18 aasta eest sümboolseks võidutuleks, mis tegi meid vabaks rahvaks, nagu olid meie esivanemad.

Kui 1917. aastal rahvaste vabaduse mõte sai kinnituse suure revolutsiooni poolt ning 1919. a. meie mehed poisikest kuni taatideni rindrina kõrval surusid enamlasted kodumaa piiridest, tulid sakslased Riia poolt, et uuesti võtta ja orjastada eesti rahvast. Eesti elutahe lõi leegit-

sema ja rahva südame veri tõukas oma jõutagavarad meeletulele pingutusele.

Võnnu-Ronneburgi lahinguis otse kui karjatas ärkville ja võidule see vaba rahva vabaduseõigus, mida orjaohtude aastail isad kõnelesid ja emad laulsid poegadele verre tulevaste parimate aegade jaoks. Nois lahinguis tõestus rahva igapäevaelu jaoks mõistukujutlus taeva valgusest, kus koit pimeduse võidab ja valguse-äge kuulutab.

Sakalamaa
langenud
sõdurite au-
ja mälestus-
sammal
Viljandis.

Rootsi välisminister R. Sandler, viibides ametlikul külaskäigul Eestis, asetab pärja Eesti langenud sõdurite hauale sõjaväe kalmistul Juhkentalis. Pildil näeme R. Sandleri pärja asetamas.

Oma maa jalge all, oma taevas pea kohal, oma tahe ja mõte elu määramas — selle unistuse tõmbeil võitlesid Võnnu all meie meeste käsivarred ajaloolise vaenlase vastu ja tõid meie rahva sellele ajaloo leheküljele, kus kirjutatakse tööst ja tegevusest oma tahtmise juhtimisel.

Nii sai jaanilaupäevast meie rahva suur võidupüha.

Võidupüha on sümbolne tühis tulevastele aegadele meelde tuletama, et kord sellel päeval eesti rahva eluõiguse geenius vabastas meie ajaloo ja olukorrad kurva mineviku vangistusest ja rajas rahva elu tema oma sisejõudude loovale ja ehitavale tegevusele.

Meie riigi korraldusel oli õigus, kui kinnitas selle suure ajaloolise päeva riiklikuks pühaks.

Ja suurim rahvuslik kohus on rahvahulkadel võidupüha tähe all meelde tuletada esivanemate vabadusetahet ja võitlust, vabadussõja kangelasmeelet, vereohvritena surmale varisenud sanga-reid, ning kõike seda südames ümber kujundada uueks äratundmiseks, et rahvaste elu ei tunne lõplikku võitu, vaid alalist edasivõitlemist iga päev uutel rindeil, vaimu ja majanduse loovatel põldudel.

Rahvas, ole valvel ja teadmises, et suureks väärtuseks on vabanemine kammitaist, aga suurim väärtus on, mis meie vabaduses suudame tegudeks teha!

*

Võidupüha iseteadvuse kõrval tuletagem meelde esivanemate mehisust, mis oli vajaline, et suuta püsida sel pinnal, mida võime oma kodumaaks pidada.

Ärgem mõtelgem sellest vaevast ja murest, mis rõhus iga perekonda, et ära elada looduse poolt kehvalt õnnistatud maapinnal. Küll meie mehed juba olid turjakad ja sitked ning järelejätmatud juurima ja kaevama, kündma ja külvama, küttima ja kuubitsema! Ajaloo tundjad on leidnud küllaldaselt tõendusi, et muistseil vabaduspäevil meie rahva üldine kultuuriline tase võrdsus teiste põhjamaade rahvaste omaga.

Suurimaks ohuks oli esivanemaile ja ka meie kodumaa geograafiline asend. See on ju piirimaal lääne ja ida vahel, see on maa-ala, kust kaudu Lääne-Euroopa mõjuvõimud ja saagihimud ikka on püüdnud edasi tungida itta, ja kust idamaad on otsinud teid lääne vallutamiseks. Suured naabrid nii ühelt kui teiselt poolt tegid süa sõjaretki. Rooma katoliku-kirikliku huvides püüti maad ristiusuliseks võita ja katoliseerimist edasi viia idamaile. Siin algas eesti rahva suur rahvusvaheline missioon, mis seni on hoidnud lääne- ja idakultuuri mõisted lahus. Risti- ja röövrüütlite vastu heideldes 13. sajandil murdis küll meie rahva võitlusjõud, aga lüäs ja ida jäid üksteisesse tungimata. Sellel nähtel on määrav tähtsus kogu Euroopa kultuuri palge kujunemises.

Ka nüüdses vabadussõjas aitas eesti rahva võitlus enamluse vastu tugevasti kaasa lääne vana kultuuri säilitamisele.

Väike rahvas, kes sellise missiooni teostas, seisab auväärset kohal kultuurirahvaste peres. Lääne suurriigid ei annud meile põhjusest moraalse toetust ja sõjavaruustust vabadussõjaks, vaid meie vabadusvõitlus kindlustas ka nende senise olukorra. Meie praegune võidupüha on teataval mõõdul võidupühaks ka läänekultuuri vanade traditsioonide säilitamiseks. Kui seda meie väikese rahvarvu pärast teadmiseks ei võeta, siis meie ome-

tigi võidupühal võime rahuldustundega sellele mõelda.

Suuri määravaid tegusid ei tee mitte orirahvad. Kui meie mitu aastasada oleme küll võõraste all elanud, siis nende aastasade jooksul ei olnud meie rahvas ometigi kustunud vabaraha enesetunne. Meie näeme seda mitmest ajaloo momendist, kus eestlased spontaanselt püüdsid end vabastada võõraste ikkest. Nii jääb kuulus jüriöö võitlus unustamatuks kangelasteoks meie vabadusvõitluses, olgugi et meie rahvas seal ajutiseks purustati. Nüü näeme uuemast ajast, kuidas jõuga vastu hakati maa võimukandjatele süis, kui nende võimukandlus kujunes kurnavaks ja talumatuks. Pühajärve kärimised, Maatra sõja rahvaliikumine, Anija meeste liikumine jne. on tõhusaiks näiteiks, kuidas meie rahvas ikka ja jälle turja sirgu ajas enesedõiguste kaitseks suure sotsiaalse ja poliitilise ülekohtu vastu.

On sageli kõneldud, et meil puuduvad tugev rahvustunne ja et meie maakondade vahel ei valitsevat üksmeel! Säärane jutt on osutunud ekslikuks suurtel sündmustel, sest mõtelgem sellelegi, kui suure revolutsiooni ääsituledes paistma hakkas meie iseseisvuse võimalus, kuidas süis meie sõjamehed vene suurest armeest tõttasid kodumaale meile iseseisvust kätte võitlema kogu rahva ühise tahte kandel.

*

Paide Rahvamaja.

Paides Vaba dussõja mälestusmärgina püstitatud rahvamaja.

Võidupüha eituleta meelde mitte üksnes võitlusi võõraste võimude vastu, vaid ka meie sisemisi üleskhitavaid võitlusi kodumaa aineliiksiks ning vaimseks rikastamiseks. Tuletagem meelde ärkamisaega: tööd tehes ja leiba teenides adra taga ning kändusid juurides meie rahvas oli vägagi teadlik hariduse vajadusest. Üks meie suuremaid rahvamehi tähendas kord, et väikerahvaste ainukesteks kahuriteks iseseisvuse kindluse müüridel on tema kultuurilised saavutused ja üldkultuuriline tase. See oli selge ka ärkamispäevil laiematele hulkadele ja haridustegeelastele. Haridustööst võeti suure innuga osa, laulukoorid laulsid rahva erkstasid, laulupeod puistasid vaimustuse-kulda rahvustunde ärkamiseks ja kokkutulnud rahvahulgad tundsid end ühise suure eesti rahva perena. Laulikud laulsid isamaa-armastuse vajadusest ja kirjamehed selgitasid, et suur isamaa mõte meie rahva jaoks on eesti rahvas ja ta kodumaa. Kreutzwald oma Kalevipojaga kinnitas meis enesetunnet, et väikestest inimestest oleme saanud kuningarahvaks.

Kui Juhan Liiv hiljem „Varjus“ kirjutas Villust, et ta lapsena unistas vaadata kaugale üle metsa — kui seda metsa ees ei oleks! — süis see igatsev tung teada kõike, mis seni tundmatu, oli tõukeks kogu meie rahvale, et ta kahe-kolme sugupõlve kestes otseku hüpates kujunes kultuurrahvaks riikliku iseseisvusega.

Tuletagem meelde, kui rahvas arenemiselt oli välja jõudnud ärkamisaja romantikast ja meil kirjanduses suuremad ühiskondlikud-ajaloolised küsimused käsitlusele tulid, et süis rahvas suurima innukusega nende teoste järele janunes, kus kujutati rahva vabaduse küsimusi. Kui Ed. Vilde kirjutas oma „Maatra sõja“, süis saiseenagu testamendiks, kust meie inimesed ammutasid jõudu, igatsust ja ettekujutust selleks, et

Suure-Jaani mälestussammas.

tulevased päeva toovad suuremaid võitlusi suuremateks võitudeks.

Suure Venemaa 1905. a. revolutsioon ulatus ka meile. Selle kodanike õiguste mõtted löid suuri elevusi. Kõigile sai selgeks, et kodanik ei ela ainult päevatööks, vaid temal on ka inimliku õigused mõtlemiseks ja oma südameeluks. Need elavused tõid meile teise hooga vaimse ürkamisaja. Tartus arendati aatelisi põhimõtteid rahvustunde süvendamiseks ja Tallinnas võideldi majanduslike hüvede tõstmiseks. Kogu eesti intelligents võttis hoogsalt osa rahva haridustööst. Väikesest hariduselust sammusime kiiresti vaimuelu kultuuristumise protsessile vastu. Kirjandus nooreestluse tähe all algas võitlust keele rikastamiseks ja peenendamiseks. Keel on rahva hing, aga keel oli puudulikumaks jäänud, kui meie hingelised aimid. Noor-Eesti viis kogu oma püüde sellele, et mõte rikastuks ja hing väljenduks kaunimini, kui see oli senises lihtmeelsuses. Isiku tundeelu koos ühiskonna suure vabaduse mõttega ei saanudki muus avalduda, kui tolleaegses uusromantilises vormis. On leidunud neidki, kes meie kirjandust on pidanud liialt lahkuminevaks rahva arenemisest, aga see on eksitus ja Noor-Eestile jääb õigus, et ta paratamatult ja õiglaselt täitis neid eel-samme, mis olid vajalised, et jõuda pärastisele kujunenemale omakultuuristumisele.

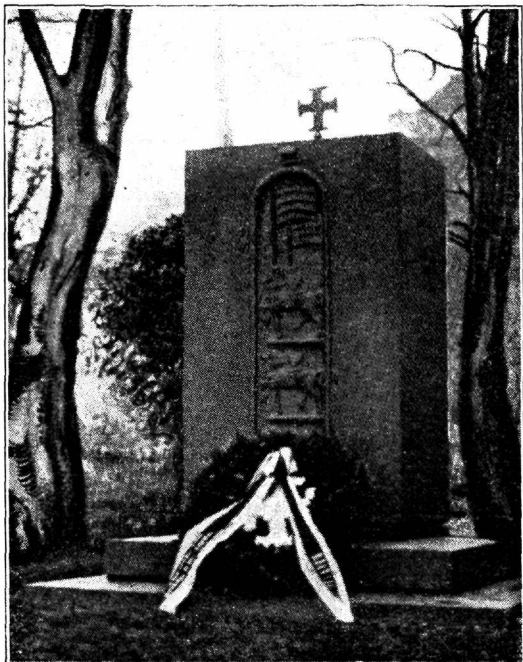
Muuilmasõda ja okupatsioon tõid ajutise näilise seisaku meie vaimuelu senisele kiirele arengule. Siiski ei seisnud rahva kui terviku eneseavaldus päris kustunult. Rahvas organiseerus vaikselt ja tähelepanematult selleks, et okupatsiooni varisemisel iseendid kodumaal maksma

panna. Eesti Vabariik oli enne teoreetiliselt välja kuulutatud, sakslaste võim ei hoolinud sellest, balti aadel tegi kõik, et kindlustada oma mõjuvõimu saksa väevalitsuse abil, aga meiegi rahva juhid ei puhanud. Ja niipea, kui saksa võim hakkas varisema, teostus Eesti iseseisvus reaalselt. Nüüd võisime tähele panna, kuidas meis rahva ühistunne tõusis nagu müür võitlusse ida poole enamlaste vastu ja lääne poole landesväari vastu. See võitlus oli meeletu ja see meeletu kindlustas meile praeguse iseseisvuse. Kõik kõhklejad ja võitlustest kõrvalehoidjad — neid oli vähe — mattusid hiljem üldisesse rahvustlikku tõusu. Egas meie seisukord polnud kerge pärast sõjamõllu, lagastatud olime aineliselt ja vaimsel polnud meil veel küllalt selge, kuhu poole endid mõtlemises ja püüetes kasvatada. Seda kõike pidime otsima ja leidma. Meil oli usku ja jõudu iseseisvuseks, aga meie pidime õppima iseseisvalt oma elu ehitama. Meie ehitasime hoogsalt, aga meie ehitasime vahel ka viltu. Meie tahtsime kõige paremini, aga vahel kogematuses tegime kõige halvemini. Aga see on loomulik nii, et kus midagi tehakse, seal sünnivad ka vead. Vead aga ei väärata rahvast, kes elada tahab, vigade tundmises kasvab meister ja vigade parandamises kujuneb küpsus. Aastate kogemustes oleme jõudnud selleni, et tunneme suurt tarvidust tehtud vigade parandamiseks. Meie rahva südametunnistus kujuneb jõuks, mis selle kord ka saavutab.

Meie võime tähele panna, kuidas meie vaimuelu iseseisvusaastate algpäevilt kuni tänaseni on arenenud oma rahva hinge leidmise suunas. Kirjanduse aineks saavad kujud, kes oma tegevuses ja hingelises ehituses kannavad kogu rahva olemasolu eepilist saatuslikkust. Võtame näiteks kas või Tamm saare „Tõe ja õiguse“: sealne Vargamäe perekonna elukäik ja traagika on tõsipilt sellest, mis meie talupojarahvale üldiselt omane olnud viimaseil aastakümneil. See on võitlus paremate võimaluste pärast, see on võitude saamine, see on murdumine võitluses, see on tõe otsimine, tõe leidmine ja ka tõe leidmata jäämine.

Meie uusim kirjandus tungib järjest sügavamale, et kujutada meie rahva eluolu, hingeelu ja omapära. Meie taotleme sihte ja meil on põhimõtteid liikuma pandud, et kirjandus kui suur kasvatuslik tegur kannaks ideaale, mis meie rahva elumõttele vajalised.

Suure huviga võisime jälgida teatri juures, kuidas see arenes ümberkujunemisele omapärase suunas. Iseseisvuse esimesil aastail olid meil mängitavaiks näidendeiks peamiselt võõrsilt toodud moodsad ajaviite-salongtüüdid, kus

Eesti Vabadussõjas langenud soome vabatahtlike mälestussammas Helsingis.

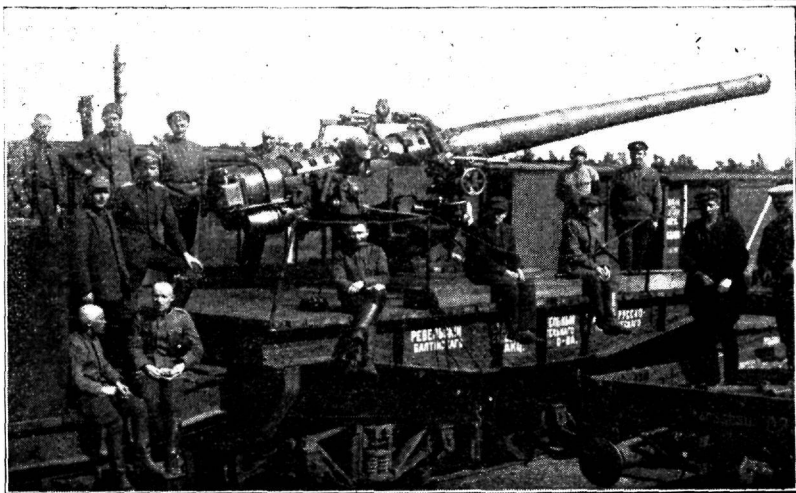
käsitleti härratsevate inimeste mõnulemisi ja peenutsemisi. Vägisi kippus siis hoogu võtma ja hinda minema operetlik smokingkultuur ja väline läige sai rohkem kultiveerimist kui sise-mine tuum. Eesti töötava ja talupojarahva eluideaalidesse ja igapäeva tööülesannetessee ei sobi. Meil tuli vajadus oma elu kujutamise järele. Meie noores elukäsitamises leidis väga palju nähteid, mille üle võis kohut mõista kõige paremini lopsaka terve rahvalise pilkega. Siit saigi meie oma näidend eluõiguse ajakomöödia kujul. Siit edasi tundus selgesti, kuidas teater ja teatripublik vajavad oma teatrit oma repertuaariga, oma ühiskondliku elukäsitlusega. Ja teatripäev kuulutas resolutsioonid, et teater kui suur kunstiline võitlusrelv teotsegu meie rahva enamiku südametunnistuse ja eluhuvide suunas.

Väga tähelepanuväärseid samme on astunud meie noor teaduslik tegevus, peamiselt meie kodumaa ajaloo käsitlemisel. Kuni iseseisvuseni kujutati meie ajalugu balti-saksa vaatevinklist, mille järele meie rahvas nagu ei olekski minevikus mingit positiivset osa mänginud. Meie rahvas oli nagu kõigi teiste lükata ja tõugata ja need teised nagu tegid kõik. Meie oma ajaloo-kirjutajaid oli võtnud omaks sarnase vaatemisviisi. Iseseisvuse päevad said jõuks, mis mõista andsid, et minevikuski see rahvas ei võinud olla kultuuritu ja tegevusvõimetu. Noored ajaloolased asusid arhiivide uurimisele ja avastasid uusi tõdesid, et meie rahval on väga palju kaasarääkimist olnud meie maa kultuuri ja ka ajaloolise poliitika kujundamisel. See uus põlvne õpetlaste töö on tugevaks toeks meie rahvusuhkuse kinnitamiseks.

Nii võime vaadelda kogu meie elu ja leida igal sammul saavutusi, mis on meie teovõime ilmsed tunnustused. Meie kooliolud vene ajal olid väga viletsad, nüüd on õlgkatustega koolimajade asemele kerkinud eskukujulikud koolimajad. Ainuüksi keskkooli haridust on saanud iseseisvuspäevil üle 30.000 noore ja ülikooli on lõpetanud üle 4000 üliõpilase. Kogu maa on külvatud üle rahvamajade võrguga ja raamatukogusid on riigis ligi 2000. Kui mõtleme majandusele kohendamisele, siis oleks sellestki küllalt, kui märgime, et iseseisvusaaja kestel on loodud üle 81.000 uue kohaüksuse. Meie maanteed on kujunenud rahuldavaiks, meie liiklemisvahendid muutuvad üha paremaks. Meie sammume kiiret tõusuteed kõikjal.

*

Võidupüha pühitsedes ei tohi me unustada, et võitlus ei lõpe kunagi. Väsinud on see rahvas, kes jääb puhkama oma saavutustele. Võiduloorberid löövad kiiresti

Vabadussõjas etendasid meie soomusrongid tähtsat osa. Pildil näeme osa laia-roopalisest soomusrongist nr. 2 ja 130 m/m meresuurtükki, millega võitluses landesvääri vastu pommitati Riia linna.

närtsima, kui neid ei värskendata uute võitudega.

Võidupühal pidagem meeles, et noor ja tõusev rahvas vajab alaliselt uut aktualiteeti, uut hoogu, uut tungi nende uute ülesannete poole, mis on küpsed juba südames, aga mis ei ole veel teostunud.

Võidupüha kujuneb elavaks jõuks meie elus, kui mõistame ta õhtustes tuledes leidu tulisõnu, mis minevike tegude mälestamise kõrval kutsuvad meid tööle tulevaste põlvete kasuks.

Kärstna lahinguväljale püstitatud monument.

Monument —

rahva kultuuri dokument.

Mälestussamba mõttest, tähtsusest ja kunstipärasusest.

Nü igavana, kui on inimkonna ajalugu ja kultuur, nü vana on ka samba- või monumendikultus. See on kehtnud tänapäevani ja kestab edasi ka tulevastes põlvedes, nü kaua kui elab inimkond.

Meie ei hakka siin lähemalt käsutama monumendi tekkimise ja kujunemise ajaloolist käiku, sest see ei ole käesoleva kirjutise ülesanne, vaid vaatame lähemalt ja lühidalt küsimust, mis mõte ja tähendus on monumendil ja missugune ülesanne oli ja on tal täita rahvaste elus. Suurimaid ja vägevaimaid tõukejõude monumendikultuse tekkimisel ja arenemisel on olnud kahtlemata usk jumalusse. Me näeme seda nii ürgrahvaste kui tsiviliseeritud ja kultuurrahvaste juures, alates paganate primitiivsete puujumalate kujutusega ning lõpetades suurte templite ja katedraalidega lähemas minevikus ja tänapäeval.

Teine tähtis alus samba tekkimisel ja arenemisel on olnud igaviku tunnetus, ehk lihtsalt — surnutekultus. Nü see kui ka üldnimetatud usukultus, me teame, on annud ja loonud vägevaid, igavikuni kestvaid mälestusmärke, monumente, muistses Assüürias, Babüloonias, Kreekas ja Egiptuses. Tuletame meelde nende gigantseid templeid, püramiide, kolosse ja obeliske, mis on päritud tuhandeid aastaid enne Kristust, püsivad tänapäeval ja jäävad edaspidigi püsima.

Kolmandaks monumendi tekkimise põhjuseks võiksime nimetada rahvaste tahet tähistada oma ajaloo etappe, mõnd suurt ja tähtsamat sündmust riigi ja rahva elus, ning neljandaks — isikukultus, mis on kujundanud välja au- ja mälestusmärkide ja monumentide püstitamise üksikuile isikuile.

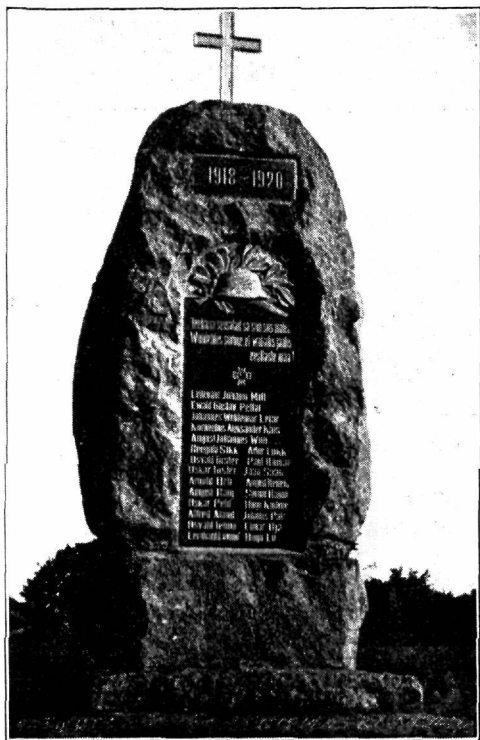
Need neli suuremat momenti on üldiselt tähtsad faasid monumentide tekkimisel ja kujunemisel, on baasiks ehk vundamendiks monumendikultuuri arenemisele. Nü võime liigitada monumente üldiselt järgmiselt: suured ausambad, kirikud, paleed jne., üldse suuremamõõdulised vastavad ehitused liigitatakse rahvusvahelise terminoloogiaga üldiselt monumentideks; siis tulevad au- ja mälestussambad, mitmemõõdulised

ning väga mitmekujulised, nagu obeliskid, inim- ja loomakujutustega, abstraktsete vormidega sambad j. m. Edasi tuleks mälestusmärgid isikute, sündmuste jne. tähistamiseks, perekondlikud ja ühiskondlikud hauasambad kalmistuil. Muidugi leiame väga mitmet liiki muidki mälestusmärke, kuid nende üksikasjalik loetelu viiks pikale.

Võib märkida asjaolu, et monumentide, ausammaste ja mälestusmärkide liigid ja nende kultus on oma põhiolemuses, nagu näeme, jäänud tänapäeval peagu samaks, kui see oli vanal hallil ajalgi. Kujutuste vormid vaid muutuvad ühes ajaga, vastavalt rahvaste kultuurilise arenemise ilmele ja omapärale, kandes edasi ajajärgu palet, saades ajaloo dokumendiks. Siit lähtudes võime näha, milline määratu suur tähtsus ja kultuuriline missioon on täita sambal, monumendil rahva etus, nü kaasaegses kui eriti tulevastes põlvedes. Monument on rahva kultuuri dokument. Monument on kultuuri aare, vaimne väärtus ja vara, mis pannakse tallele ja pärandatakse põlvest põlve, mille iga, nagu näeme ajaloost, võib vahest kesta aastatuhandeid. Ta on ka peegel, mis näitab selgelt rahva vaimset suurust, tema elujõudu ja vägevust. Seepärast selle tähtsust hinnates, tuleb monumendiküsimusse suhtuda kõigiti väärikalt ja sooja südamega, nü et põhimõtteliselt tuleks kõigiti pooldavalt suhtuda monumentide või ausammaste kui sarnaste püstitamise. Kuid mitte eranditult kõiki püstitatud ja püstitavaid ausambaid ei saa, ega siin ole mõeldudki pooldada, vaid üksnes väärtuslikke, õieti kunstiväärtuslikult häid mälestussambaid peame hindama ja au sees hoidma, sest me ei tohi unustada, et sambas kui kunstitöös peegeldub rahva kultuur ja maitse. Kuidas on lood selles suhtes meil püstitatud samastega? Kas on lähtutud alati ja kõikjal kunstinõudest? Kas on küllaldaselt peetud kinni kunstitöö väärtusest? Siin võib vastata jaa-tavalt ja eitavalt. On mõningaid kunstiliselt rahuldavalt õnnestunud, on aga ka päris halbu. Loomulikult sambakultuuris oleme alles noored, n. öelda algajad; on endastmõistetav, et siin on tehtud ja tehakse ka edaspidi veel palju

vigu. Me ei hakka otsima süüdlasi ja vigade tegijaid, märgime vaid mõningaid neid põhimõtteid, mida tuleks eeskätt silmas pidada ja kuidas tuleks talitada, et saaksime kunstipäraseid ja korralikke sambaid. Esimene nõue oleks see, et ei tohi kunagi samba idee kujundamist usaldada mõne diletandi või kunstivõhiku hooldeks, või teha seda kodusel teel. Meil on püstitatud õige mitmed sarnasel teel sünnitatud sambad, küll Vabadussõja kangelaste sammasena, küll hauamonumentidena kalmistuil. Need on eranditult üpardunud ja kunstiliselt maitsevasesed. Samba kavandeid tuleks küll igal ju-

Vabadussõjas langenute mälestussammas Valgas.

Langenute mälestussammas Kanepis.

gast oma maitse- ja meelepärase ning asuti teostamisele.

Peagu kõikjal, nagu räägivad mitmed kujurid, on neil lastud teha esialgsele kavandile juurde veel igasuguseid lisandeid, eriti detailides, mis-sugused „täiendused“ on sageli samba esteetilise ja kunstilise külje täiesti rikkunud. Ko-

hul lasta valmistada kunstnikel, kujureil või arhitektel, ühe sõnaga, isikuil, kes sellega on pidevalt teotsenud ja teotsevad.

Teiseks võiks siin märkida seda asjaolu, et sageli samba püstitamise komiteed on liialt oma arvamusi ja maitset peale surunud ja läbi viinud.

On teada, et kõikjal, kus sambaid püstitati, moodustati ka selleks vastavad komiteed. Nende komiteede ülesandeks oli, peale raha kogumise, ka samba kavandite valik. Mõnel pool korraldati sambakavandite saamiseks avalikud võistlused, mõned komiteed aga pöördusid tellimistega mõne tuntud kujuri või otse kivitööstuse poole. Komitee liikmed, kelle hulgas polnud pahatihti ühtki asjatundlikku isikut, esteetilise vormitundmise alal, või lihtsalt öeldes, — kunstitudnjat — valis esitatud kavandite hul-

Vabadussõjas langenute mälestussammas Pärnus.

Kriitilisim moment sõjas landesvääri vastu

Isiklike mälestusi vabadussõjast.

Juunikuu 1919 ...

Pihkva oli vallutatud ja hulk lahinguid oli peetud linna kaitseks, kui tulid ärevad teated landesvääri kavatsusist Läti ja Eesti vastu. Partisanide pataljon sai käsu asuda Valka Ülemjuhataja reservi. Mehed rõõmutsesid puhkuse üle, kuid veel enam loodetava löömingu üle meie põliste vaenlastega — parunitega.

Mehed seadsid end Valgas mugavalt sis-

J. UNT, res. kolonelleitnant VR. 1/2 ja II/3, Kuperjanovi partisanide pataljoni ülem vabadussõjas.

se. Kuigi asusime tol ajal pooleldi valmistatud reaalkooli ruumes ja magasime paljal põrandal — puhkasid mehed end mõne aja järele siiski korralikult välja.

Teisel päeval külastas pa-

miteed peaks vähem oma maitset usaldama. Samba valikut tegev žürii peab seisma kunstiküsimuste lahendamise kõrgusel. Igal juhul tuleks küsida asjatundjailt nõu. Kolmandaks tuleks suurema ja laiema ulatusega kavandite saamiseks korraldada võistlusi. Ei anna võistlus soovitud tulemusi, tuleb välja kuulutada uus võistlus. On teada, et mitmel pool välismail on käidud ja toimitud selliselt, korraldades üksteise järele mitmeid võistlusi, andes preemiaid välja jne., kuni lõpuks on saadud vastuvõetav kavand. Ka meie ei saa siin teisiti.

Ei saa samuti vaikides mööduda meie sammaste esinevate igavalt vananenud sümbolite käsitusest, näiteks kõiksugu loorber- ja tammepärgade, ristipandud mõökade ja püsside ning lippude sümbolised embleemid, mida nüü ohtralt on kasutatud mälestussammastel.

Ideeline leidlikkus on üldiselt meie Vabadussammastel väga kesine. On tallatud liialt epigooniliselt vanu radasid, domineerib küllaltnähtud obelisk — kuju postamendil ja surnuaia blokknimetahvlitega. — Sageli kopeeritakse „vähese ümbertegemisega“ mõni välismaal püstitatud mälestussammast ja esitatakse oma tööna. Need ideede näppamised ei ole meil olnud haruldased. Ülaltoodud märkmed on nähted, mis ilmsiks tulnud meie kogemuste sammaste püstitamisel, millest tuleb hoiduda, neid mitte korrates, siis võib loota, et võime saada tulevikus paremaid tulemusi sel alal.

Tahaksime siinkohal juhtida tähelepanu ühele sambapüstitamise viisile, õieti paigutamisele. Meil on mitmelgi juhul püstitatud mõnele meie avaliku elu tähtsamale tegelasele ausammas tema hauale ja püstitatakse neid edaspidigi. Kas ei oleks õigem nende tegelaste ausambad püstitada

rohkem avalikele kohtadele, parkidesse, puisteedele, platsidele, kus nad on kõigile nähtavad, seega püsiks auväärsest tegelasest mälestus, kuna kalmistul olles ununeb ta peagi. Tulevased põlved teaksid küll väga vähe isikust, kelle ausammas on seal kuskil haudade labürindis. Sellega ei ole mõeldud, nagu ei tuleks haudu ehtida, ei, haudadele jääksid ikka hauasambad ja mälestusmärgid, kuid isikut kujutava büsti või figuuriga sambad, mis oma ilmelt on enam ausambad kui hauamärgid, tuleksid püstitada avalikult nähtavatele kohtadele.

Sama tähtis küsimus, kui samba esteetiline ja kunstiline väärtus, on ka selle ümbruse korraldus ja kooskõlastamine. Seega loodakse sambale alles ta õige tervik ja ta pääseb mõjule. Samba ümbruse väljaarendamisele tuleks pöörata rohkem tähelepanu.

Meie oleme oma riikliku iseseisvuse kestel teinud suuri tähelepanuväärivaid edusamme. Teatavaid tulemusi oleme saavutanud ka monumentide püstitamisel. Mõned monumentid, nagu eelpool juba märgitud, on meil päris head, kuid suur töö on veel ees. Meie suurim ja tähtsaim monument — Vabadusmonument — on veel sündimata, aga küllap ta sünnib, antagu vaid aega, Küsimusel tuleb lasta enam küpseda. Liialt rutata ei ole mõtet, ei teeks paha, kui see küsimus jälle võetaks akuutsemalt päevakorra, korraldataks uusi võistlusi jne., mis annaks tõeget ja paneks mõtted liikuma.

Meie rahva kunsti- ja vaimugeenius loob kord selle samba, mis jääb püsima tulevastele põlvedele väärrika kultuurväärtusena meie riigi loomise kangelasliku ajajärgu tähtsaima tähisena.

taljoni Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, kes pikemas kõnes tänas partisane võidurikka tegevuse eest Pihkva all ja avaldas lootust, et kui tarvis, siis pataljon sama kangelaslikust üles näitab meie uue vaenlase — landesvääri vastu.

Meeste riietus polnud küll esmajärguline, sest sõja algusest saadik ei olnud seda uuendatud ja sõjalise tegevuse ajal oli see mõnelgi tublisti saanud kannatada. Oli mehi, kes kindraliees seisid palja jalu ja katkistes riietes, püss ja padrunitasku nõõrijuuga üle õla, kuid seda enam olid neil sõjalist meeoleolu ja võitlustahet.

Õhtul korraldati Valga seltskonna poolt „Säde“ saalis peoõhtu partisanidele, kes olid tookord päevakangelased. Ei olnud valgalased unustanud Paju lahingut ja Valga vabastamist, kus partisanide pataljoni asutaja ltn. Kuperjanov ja palju partisaane jätsid oma elu.

Pidutsemine oli haripunktil, kui keskööl Soomusrongide diviisi staabi ülem kolonel Poopuu minu enese juurde kutsus. *Juuaamine oli lühike: pataljon kiires korras Valga jaamas vaguneisse laadida ja välja sõita Võnnu sihis, kuna landesväär olevat asunud Võnnu all pealetungile.* Minu küsimusele, et kuhu sõita ja mida teha, — oli vastus: sõidada niikaugemale kui saad ja seal vaadata, mis teha. Praegu asuvad meie soomusrongid Loode jaamas; tuleb nendega ühendusse astuda, eks sa siis kohal näed, mis teed.

See oli meie vabadussõjaaegne tavaline suusõnaline korraldus ülemuse poolt, mille järele tuli kohal toimida iseseisvalt, arvestades olukorda.

Tegin korralduse teatavaks pidutsevale partisanide perele. Teade, et minnaks parunitele „nahapeale andma“, mõjus meeskonnale tulesädemena. Kiiresti oldi jaamas ja veel kiiremini laaditi pataljon ühes patareidega kahte ešloni, kummaski üle 60 vaguni. Ühes ešlonis oli pataljon ühes vooridega, teises kaks patareid. Patareidest oli üks ametlikult pataljoni koosseisus ja koosnes kahest 6-tollilisest suurtükist. Teine oli aga punastelt äravõetud suurtükkidest, hobustest ja muust varustusest oma formeeritud 4-suurtükiline, „mitteametlik“, kerge patareid, mis kuskil arvel ei seisnud.

21. juuni hommikul, umbes kell 04.00, sõitsime Valga jaamast välja, ees pataljon, järel patareid.

Peale Volmari oli järgmine jaam Loode, kus meie soomusrongid landesvääriga löid lahinguid. Et Loode jaamas oli tagavarateid vähe, ei olnud kahe ešloniga korruga võimalik sisse sõita. Jätsin patareid ja vööri Volmari ja sõitsin ainult pataljoniga Loodesse.

Loode jaamas võtsid meid vastu soomusrong „Kapten Irve“ ülem kapten Neps ja 3. soomusrongi ülem kolonel Luiga. Rongide dessantosad löid samas läheduses lahinguid. Vasakul raudteest teotes 2. Läti Võnnu polk ja sellest veel kaugemal vasakul meie 3. polk.

Saades lühikese informatsiooni soomusrongi juhtidelt olukorrast, andsin käsu pataljoni mahalaadimiseks. Ešlonis oli peale meeskonna veel lahingvoor, kuulipildujate- ja ratsakomandod, kellel oli üle saja hobuse. Väikeses jaamas puudusid mahalaadimise platvormid. Normaalloludes oleks mahalaadimine võtnud mitu tundi aega. Tegin korralduse esimeses järjekorras mahalaadida ratsakomando ja selle järele muu varustus.

Istusin raudtee ülesõidukohal kraavi kaldal, arutades olukorda roodude ülematega. Oli möödunud vaevalt minutit kümme, kui rinde poolt ülesõidukohale lähenesid kiire kihutamiseega läti voorivanker ja väliköök. Peatasin põgenevad me-

Istusin raudtee ülesõidukohal...

hed ja küsisin kihutamise põhjust, kuid mehed olid niivõrd hirmul, et suutsid vaevalt midagi seletada. Lahingust kui niisugusest ei olnud üldse kuulda, peale mõne üksiku püssipaugu. Möödus veel mõni minut, kui

Loode tuuleveski juures, mis asus jaama lähedal kõrgustikul, rukkipoold täitus jooksvate läti sõduritega, kellele järele lasti 3 kuni 4 suurtüki mürsku. Olukord oli mulle nüüd selge. Lätlased põgenesid; mõne hetke pärast võis oodata kõrgustiku vallutamist landesvääri poolt. Seega oleks sattunud ohtu külje pealt Loode jaam ühes pooleldi mahalaaditud partisanide ešeloni ja soomusrongidega. Siin pidi kiiresti teotsema, et vältida ähvardavat ohtu. Paari sõnaga oli rooduülemaile käsk antud asuda lätlaste asemele ja sakslased kinni pidada. Nii tormasidki partisanide roodud, varustatud ainult püssidega ja meestel kaasas olevate padrunitega, kõrgustikule ja sundisid edasitungiva vaenlase peatuma. Vähe aja pärast olid ka kuulipildujad mahalaaditud ja roodudele järele saadetud. Seega olime jälle seisukorra peremehed.

Samal ajal asusin ise ühes adjutant kapt. Riives'iga ja ratsakomandoga — 14 meest — laiali joosnud 2. Läti Võnnu polgu osi põldu mööda kokku korjama. Seejuures sai mõnigi arg põgenik enese turjal partisanide ratsapiitsa tunda. Püüdsime kinni umbes 70 sõdurit ja paar ohvitseri, missugune salk jäigi partisanide juurde ja teotses ühes meiega kuni Riiani.

Landesväär peale tungides vedas seekord meeste jõul ka ühe välisuurtüki ahelikus kaasa. Meie tulelinile ilmudes, mis tuli sakslasile ootamatult, jäid ahelikud ühes suurtükiga peatuma. Algas kahevõitlus suurtüki ja meie kuulipilduja vahel. Kuulipilduja tulest hoolimata roomasid üksikud saksa sõdurid suurtüki juurde, laadsid ja lasksid meie aheliku pihta. Sama suurtüki tulest said haavata rooduülem leitn. Piip ja lipn. Naaris, samuti mitu meest.

Vahepeal oli ešelon maha laaditud ja vagunid Volmari saadetud, et anda patareidele sissesõiduks ruumi, kuna nendeta pataljoni löögijõud polnud täielik ja sakslaste ägeda tule tõttu oli võimatu vastupeatungile asuda enne patareide saabumist.

21. juunil kell 19.00 olid patareid kohal ja asetatud positsioonidele. Nüüd võisime asuda pealetungile, mille teostasimegi ühes soomusrongidega. Marulise suurtükitulega lõime umbes kell 20.30 vaenlase taganema ja võtsime sõjasaagina meid enne tülitanud suurtüki. Mehed pöörasid kohe värskelt saadud suurtüki toru taganejate poole ja

saatsid sellest mürske relvaendistele peremeestele.

Seega viisime oma rinde umbes kolm kilomeetrit edasi, vallutades ka Lindenhofi mõisa, mis jäi partisanidele toetuspunktiks. Vaatamata mõningaile kaotusile,

Mehed keerasid torud taganejate poole...

oli meeste meeoleolu, nagu partisanidel tavaliselt, väga hea. Oli ju nende hüüdsõnaks: poisid, edasi, teeme lamenti!

See võit vihatud vaenlase üle tõstis suuresti väeosa usku lõplikku võidusse, sest olime esimeses lahingus pannud seisma ja koguni sundinud taganema hästi varustatud ja raudse distsipliiniga vaenlase.

2. Läti Võnnu polk jättis rinde lahti üle 6 km ulatuses. Meie suutsime oma vähese koosseisu tõttu (4 roodu) ainult osa sellest rindest — Lindenhofi mõisast kuni raudteeni — enda alla võtta. Jäi täiesti kaitseta mitu kilomeetrit rinnet ühes Volmari-Ronneburgi-Võnnu maanteega. Seda teed kasutas landesväär kogu päeva ja öö vastu 22. juunit edasitungimiseks meie seljатаha.

Olukord oli kriitiline. Vaenlane ähvardas 3. polgu paremat tiiba, samuti meie seljatagust. Olin alaliselt ühenduses Valgas asuva diviisi staabiga. Suurendasin isegi sihilikult oma edu, et julgustada närberväeosi paigale jääma. Ei lahingus olev pataljon ega isegi roodude ülemad ei teadnud meie seljataga asuvast vaenlasest. Andsin kindla käsu mõnetunnilise öise pea-

tuse järele jätkata pealetungi, vallutada Ronneburgi mõis ja välja jõuda Ronneburgi-Võnnu maanteele. Seega oleksime ära lõiganud tee, mida mööda landesväär tungis meie seljataha, ja sundinud teda uuesti taganema.

21. juuni õhtul, umbes kell 23.00, olles Loode jaama juures maantee ääres, kus asus meie raske patareid, ilmus äkki kiire sõiduga Volmari poolt kahest merisuurtükist koosnev läti raske patareid. Patareid ülem kukkus seletama, et ei saavat taganeda, kuna landesvääri osad on maantee meie seljataha, umbes 15 kilomeetrit eemal, enda alla võtnud. Rahustasin mehi ja ütlesin, et põgenemiseks pole tarvidust, jäägu aga päigale ja löögu meiega kaasa. Patareid jäigi partisanide juurde ja tegi kõik lahingud kaasa kuni Riia alla, Rodenpoisi jaamani, kus liitus uuesti läti väeosadega.

Informeerisin olukorrast diviisi staapi, kus tehti korraldus ühe soomusrongi saatmiseks Volmari-Loode vahelisele teele, et takistada raudtee lõhkumist vaenlase poolt meie seljataha.

Tuju paranes märksa, kui 22. juuni hommikul kell 03.00 ilmus Kalevi Maleva pataljoni, et asuda pealetungile Skankali mõisale ja meie seljataha tunginud vaenlast tagasi tõrjuda. Kalevlased tegidki tubli töö Skankali mõisa all, kandes seejuures küll suuri kaotusi. Kuid selgusetu olukord kestis edasi.

Kõigile katseile vaatamata ei suutnud partisanide roodud vallutada Ronneburgi mõisa. See oli ka loomulik, sest landesväär pidi seda kaitsema terve oma jõuga, kuna selle kaotamine oleks tähendanud ühenduse katkemist meie seljataha tunginud osadega.

Kell 12.00 päeval asetasin oma patareid uutele positsioonidele, et paremini abistada pataljoni jalaväe osade edasitungimist. Kerge patareid asukohaks oli Loode tuuleveski, kuna raske jätsin igaks juhuks võimalikult lähedale suurele maanteele, sest oli teadmata, kuidas lahing lõpeb. Veski juurde asus ka üks oma jalaväe osadest mahajäänud läti kerge patareid. Seega oli sel päeval minu käsutuses kokku neli patareid. Veski röödult oli hea väljavaade kaugele ümbrusele ja sakslaste poolt kasutatavale Volmari-Võnnu maanteele, vahemaaga umbes 5 kilomeetrit.

Arutasin patareid ülematega parajasti olukorda, määrates tulistamise esemeid, kui äkki märkasime Skankali mõisa

väljale ilmuvad suuremat ratsaväe üksust, 7—8 pikas ahelikus. Oli selge, et see oli landesvääri ratsadivisjon. Väeosa asus meile parajas laskekauguses — umbes 5—6 km. Suunasin mõlemad veski juures asuvad kerged patareid vaenlase ratsaväe pihta. Paari lasu järele oli õige siht käes. Algas maruline tulistamine 8 suurtükist. Ühelt poolt veskit andis käsklusi patareid ülem ltn. Atemann eesti keeles, teiselt poolt lätlane läti keeles. Mõne minuti möö-

Lagedal mõisaväljal oli koos...

dudes olis suurel, lagedal mõisaväljal sirgete ratsaväe ahelike asemel täielik kaos. Kõike matvas tolmupilves tormasid hullunud hobused läbisegi. Valitses äärmine paanika. Katsuti

Valitses äärmine paanika.

meie granaatide rahe alt võimalikult kiiresti pääseda, tormates tagasi Võnnu suunas, kust enne olid hiilinud meie seljataha.

Sellist hävitus-, põgenemis- ja paanikapilti ei olnud ma oma pika sõjategevuse kestel näinud, ega näinud seda ka hiljem.

Kuigi üldist olukorda ega naabrite seisukorda ei teadnud, oli selge, et nüüd oleme võitnud meie, et pealetungiva vaenlase edasiliikumine oli pandud täielikult seisma. Saatsin oma mõlemad patareid Lindenhofi mõisa, kust oli võimalus põgeneva vaenlase väeosi ja voore tule alla võtta.

Võidupüha hommikul asusid meie väed võidurikkale retkele...

Terve õhtupooliku eksisid üksikud ladesväärlaste grupid mööda metsi, otsides väljapääsuteed meie seljatagant ja ühen-

dust Võnnu all asuvate osadega. Põgenemisel sattusid paljud meie tule alla ja vähesed pääsesid neist.

Seega vaenlase jõud oli lõplikult murtud. Võnnu tee olivaba. 23. juuni, seega meie praeguse võidupüha hommikul asusid meie väed kiirele ja võidurikkale retkele, kuni Riia väravateni, kus ladesväär oli sunnitud end lõõduks tunnustama ja rahupaluma.

Need päevad — 21. ja 22. juuni 1919. a. — olid vist küll kriitilisimaid momente meie vabadussõjas ladesvääriga. Oleks partisanid hilinevad vaid vähe, ütlen isegi vaid veerandtundi, oleks sõjakäik hoopis teisiti kujunenud, ladesväär oleks meile sünnitanud suuremaid kahjusid ja maa vabastamine oleks nõudnud palju enam ohvreid.

Kuid esiisade kangelasvaim juhtis meie malevat igal hetkel, andis ta käsivartesse raugematut jõudu, silmisse kotkapilku, südameisse kustumatut võitlus- ja võidutahet. Kas surm või vabadus! — see oli iga sõduri loosung.

Tuline vabaduseiha südames haarasime relvad ja täiesti vabade eestlastena pöördusime vabadussõja lõppedes koju. Ei pea seda üksmeeles võidetud vabadust meilt mingi jõud võtma!

Mõtteid võidupühal.

H. LEPP,
reserv major.

Pühitsedes võidupüha, meenub esijoones võit, kuid tahtmatult mõtled seejuures ka kaotusele. Nagu elu ja surm on kaks vastandit, nii on ka elunähted ja sündmused enamasti üksteisele vastukäivad, näiteks õnn ja õnnetus, headus ja kurjus, armastus ja vihkamine, rikkus ja vaesus, võit ja kaotus jne. jne. Tekib küsimus, kes juhib ühte kui teist nähet?... Kas üksik inimene või terve rahvas on täielikult saatuse juhtida, või võivad nad ka ise mõjutada oma saatust, selle oma tahte alla painutada ning oma soovide kohaselt elu jaatavaid või eitavaid avaldusi esile manada.

Õppides rahvaste ajalugu, lugedes üksikute elus kaugele jõudnud inimeste elulugusid, peab

tunnustama: ehkki tähtsat osa nende tõusus mängivad saatuse tujud ja tahted, juhuste kokkusattumised jne., omavad seejuures siiski suurt tähtsust tahtejõud, julgus, leidlikkus ja püsivus. Inimesed, kel need omadused kõrgemal määral arenenud, painutavad saatuse suurel määral oma tahte alla ja jõuavad kaugele isiklikus elus, või kui nad on kutsutud juhtima rahva saatust, viivad ka rahva vastu kas õnnele ja heaolule või suurtele katsumistele. olenevalt sellest, missuguseid sihte nad taotleavad.

Võidupüha pühitsedes mõtleme kaksikõdedele — võidule ja kaotusele. Kas alluvad ka need mingeile reegleile või inimese tahtele?

Eksimatult võib ütelda, et võit saavutatakse peamiselt julguse, tahtjõu, leidlikkuse, püsivuse ja kiiruse abil.

Mulle meenub 1919. a. juunikuu algpäevilt juhtum vabadussõjast soomusrongil, kus võitjana pääsesime vägagi kriitilisest seisukorrast just julguse, leidlikkuse, peamiselt kiiruse ja külmaverelsuse tõttu. See oli juba eelmäng Võnnu lahingule, millist tähtpäeva võidupühana nüüd mälestame.

Teatavasti soomusrong nr. 2 alustas sõda langesvääriga, sest esimesed langesvääri reetlikud kuulid tabasid soomusrong nr. 2 löögiosa, kui ta oli saadetud välja Riia sihis looma ühendust sakslastega. Et meid täielikult hävitada, mineerisid sakslased raudteel kaks lähetikku asetsevat sillakest. Ajal, mil rongi löögiosa oli ühest sillakesest üle, lasti korraga mõlemad puruks, nii et rongil jäi vaevalt 100 sammu manööverdamise ruumi. Samal ajal avati rongile lähedalasuvast mõisast ja väljadel kasvavast rukkist kuuli- ja pommipildujate tuli. Ühtlasi nägime, et sakslased liikusid meie seljataha, sest meie väeosi veel ümbruskonnas polnud. Seisukord oli kaunis täbar. Rongi kuulipildujad ja suurtükid avasid kohe tule, löögiosal kaasasolev dessant hüppas kiirelt rongilt maha ning Lewis'ide tule toetusel asus pealetungivate sakslaste vastu. Samal ajal sapöörid asusid kiirelt seljatagant purukslastud sillakese parandamisele. Kraavi põhja pandi ristamisliiprid. Et paraja pikkusega roopaid polnud rongil kaasas, tuli rongi eest mõned roopad lahti kruvida ja paigutada purustatud kohale. See töö tehti imekiiresti, kuigi kogu aja sakslaste tule all. Kui tee oli parandatud, kutsuti dessant rongile tagasi ja meie pääsesime tervelt halvast seisukorrast. Selles võitluses oli meil kaks surnut: üks neist oli dessantjuht ja rongi vahvaim mees, kes käis igas lahingus punaste vastu, kuid tuli alati tervena tagasi. Ta ise hooples, et punaste kuul teda ei taba. Ja tõesti ei tabanud, kuid selle eest küll sakslaste kuul. Kuid tema kartmatus ja vahvus tiivustas teisi. Surmapõlgusega teotse dessant, lüües sakslased tagasi, kaitstes seega rongi hävitamise eest. Hiljem saime teada, et sakslased olid teatanud Riiga, staapi, et nad on hävitanud eestlaste soomusrongi. Ja oleksidki hävitanud, poleks seekord kiirelt ja julgelt teotsetud. Sakslastele tasusime selle eest veriselt kätte, sest tagasisõidul oli võimalus sakslaste koondisi ootamata suurtüki ja kuulipildujate tulega, sõna tõsisel mõttes, maha niita.

Ka Võnnu lahingu eestlased võitsid tänu nende julgusele ja külmaverelsusele ning tugevatele närvidel. On ju teada, et seisukord

selles lahingus kujunes kord eestlastele ähvardavaks, kuna sakslased murdsid rindest läbi ja tungisid eestlaste seljataha. Selle asemele, et võib-olla tagasi tõmbuda, tungisid eestlased raudtee suunas edasi ja omakorda läksid sakslastele seljataha.

Sakslaste närvid ütlesid ennem üles ja nad andusid põgenemisele.

Peab alati meeles pidama, et võideldes näoga vaenlase poole, on kaotused alati palju väiksemad ning ellujäämise võimalused suuremad kui hirmust aetuna vaenlasele päkke näidates. Kõige suuremaid kaotusi väeosad kannatavad alati taandumisel ja põgenemisel. Ei ole olukorda, millest pole võimalik auga väljuda. Kui ei ole enam pääsu, siis parem langeda ausas ja julges võitluses, kui saada maha lastud jänesena seljatagant.

Politseiametnik peab eriti neid tõesid meeles pidama, sest tema on rahuajal nii ütelda sõjaseisukorras ning igal hetkel võib tekkida olukord, kus tuleb astuda võitlusse. Ta pääseb ja jääb võitjaks, kui ta teotseb kiirelt ja otsustavalt. Julgus ja leidlikkus peavad olema tema peamised omadused, sest tal pole igakord juhti ega käskijat kaasas. Ta peab oskama seisukorda kiirelt hinnata ja otstarbekalt teotse. Tihti ta moodustab endast võitlusüksuse, kus käsuandja ja -täitja on ühes isikus koos: ei ole tal naabreid ega reserve seljataga. See juba ütleb, missuguseid voorusi ja omadusi politseiametnikult nõutakse. Ja mida sõjariistus isik võib korda saata, kui ta on osanud endale valida hea võitluspositsiooni ja julgelt ning otstarbekalt teotseb, sellest oleme nii mõndki kuulnud ja lugenud.

LIIKLEMISKONTROLL TALLINNAS JA HARJUMAAL.

14. skp. korraldati Tallinna-Harju abiprefekti Nykase algatusel Tallinnas ja Harjumaal üldine liiklemise kontroll. Kontrollimisel koostati mitmesuguste määruste vastu eksijate kohta 172 protokollit.

Vabadussõda ja muusika.

Ed. Visnapuu.

Kui meie suur hilisem ajalooline sündmus vabadussõda on leidnud kajastust kirjanduses ja kujutavas kunstis, siis muusikas ta seni pole jätanud nimetamisväärsed jälgi. Arusaadavalt juba üldiste väljendusteede poolest helikunst osutab vähem kalduvusi mingiks pildistamiseks või jutustamiseks, ometi ei puudu siingi vahendid mitmekülgeks lähenemiseks ilmutavusele. Teisipidi suudab muusika haarata sügavamaltki asja järele omakohase vormikõne kaudu.

Vabadusvõitluste ajajärk ise andis meile rea sõdurilaule, kuid see uus materjal kuulub kirjandusliku ala juurde, kuna sõnu sobitati tuntud viisidega. Värskest vabadussõda puudutavast muusikaloomingust tohiksime rääkida mõningate kooriteoste puhul, kus tekstis on jutt iseseisvusest ja selle väljalunastamisest. Kõige rohkem praegu evime laule langenute mälestamiseks. Tõuget omariikluse mõtte väljendamiseks, vabadussõja tulemuste vääristamiseks ja lahingkangelasile tänu-meelse avaldamiseks on annud Riikliku Propaganda Talituse poolt korraldatud rahvalike peolaulude võistlus.

Suuremad vokaalvormid ja samuti teosed instrumentaalse lisandiga, mis käsitleksid vabadussõja aineid, meil peagu puuduvad täiesti. Vähemalt pole nendest teada.

Seni ainukeseks sümfooniliseks helitööks vabadusvõitluse motiivil jääb R. Kulli „Kriusa lahing“. Ka muidu instrumentaalselt alalt pole nimetada õieti midagi. Kuidagi kaudselt asjaga seosesse võib viia mõningaid marsse väeosade jaoks puhkpilliorkestrile, näiteks A. Vaarman'i pühendus soomusrongi kangelasile XV aastapäeva mälestuseks „Soomusrong kapten Irv“ ja mõned samavormilised palad teistelt. Vähemasti siin siiski ei puudu mõte vabadussõja tegelasile.

Vähem muusikatoodangut vabadusvõitluse teemadel võiksime seletada lühikese vahemaaga nende sündmuste päevist. Ometi pole sellise loomingu soetamiseks kasutatud ergutavaid vahendeid küllaldaselt määral. Kui näiteks kirjanikke ja maalikunstnikke sõidutati lahingpaikadele, kus neile ühtlasi anti seletusi, või kutsuti kaasa manöövrivate jälgimiseks, siis küll komponistide osatähtsusele vabadussõja üldises kajastamises ei mõtelnud vist keegi. Nemaiki oleksid ammutanud inspiratsiooni ja ergutanud mälestusi loominguks.

Sääraste üleelamuste viljakuses ei maksa kahelda. Kindlasti meie muusikatoodangus praegu leiduks nii mõnigi teos vabadusvõitluste aineil, kui heliloojate poole oleks pöördunud võrdselt teiste kunstide esindajate vastu ilmutatud tähelepanuga.

Nii on otseseid tellimusi saanud kirjanikud, maalijad ja eriti skulptorid monumentide püstitamiseks.

Peagu iga muusikavorm sobib rakendamiseks vabadussõja mälestuste jäädvustamisel ja iseolemise mõtte kunstiks ülendamisel — üks otsesel, teine kaudsel kujul. Sümfooniad, poemid, süüdid, kantaadid, soolopalad, koorilaulud jne. võivad kõik teenida mainitud ideid.

A. Kapi sümfooniline prelüüd „Hauad“ kajastab süngeid meeolusid maailmasõja päevilt, mil langes ka hulk eesti poegi. Ometi see teos pole loodud meie iseseisvuse väljavõitlemise kajastuseks, vaid kõneleb üldinimliku tunde ajal. Iseendast helitöö pealkiri ja sisu võiksid olla sobitavad ka hiljem järgnenud ajaga. Samuti vabadussõja eelsündmusi pildistab H. Eller'i „Episood revolutsiooniasjast“, mis ei lähe kaugelt mööda meiegi ümbruse meeoludest. Nagu näeme, mitmed eesti komponistid on ilmutanud kalduvusi suuremais vormes ligineda aineile ning käsitlusele, mille kaudu vägagi võib eeldada ka vabadussõja teemade arendamist.

Märkimisväärse viitje oma *havile mainitud aine* vastu teeb J. Aavik süüdis „Laste sõbrad“. Selles viimase ettekande puhul IX osa kolme variatsiooni selgitustekst käis järgmiselt: „Var. 6). Kuid äkki kostavad kohutavad hääled: „Isamaa on hädaohus!“ (Var. 7). Tarvis teda päästa — ja lapsed mängivad vabadussõda. (Var. 8). Sõda lõpeb võiduga, mille järelduseks on pühalik-tänuulikud, isamaalised tunded.“ Siin autor rakendab muusika vabadusvõitlust kajastavasse ülesandesse, kuigi ta teeb seda vaid lastemängude pildistamise kaudu.

J. Aaviku „Pidulik marss“ sümfooniaorkestrile, mis on loodud Eesti Vabariigi XV aastapäevaks, kannab eneses meie iseseisvuse mõtte väljendamise tungi ja särasena kannab omariikluse hea tunde pühapäevaseid meeolusid. Tema kantaat „Kodumaa“ on samuti pühendatud patriootilisele püüdele.

Huvitava tootena võiks märkida A. Kapi kantaati „Päikesele“, mille ta kirjutas „Estonia“ uue teatrihoone avamiseks. See on küll vanem teos, kus räägitakse endisist võitlusist ja palutakse õnnistust meie rahvale. Seesuguseid jõulisi kompositsioone ootaksime ka vabadussõja aineil.

Uuemast loominguks tuleks veel nimetada A. Kapi puhkpilliorkestri marssi „Kangelaste mälestuseks“ ja H. Sakaria kirikukantaati „Vabaduspäevaks“ — keelpilliorkestriga.

Nagu loetelust nähtub, pole otsekoheselt vabadussõda puudutav muusikaliteratuur kuigi rikka-

lik. Et see sündmus heliloojate suhtes tohiks evida suurt tõukejõudu, peaks ainele osutatama rohkem tähelepanu. Meie rahva enesetunde seisukohalt tuleks tingimata kasutada selle kangelasliku perioodi esiletõstmist iga kunstiala kaudu.

Kui instrumentaalse muusika tootmine jääb heliloojate oma asjaks, siis vokaalteoste eel peab käima vastavate tekstide soetamine. Siin on vajaline otsida sidet kirjaniikega kas komponistidel endil otseselt, või mõne asutuse kaudu.

Praegu on kuulutatud välja kandaatide võistlus Riigivanema auhinnale. Teos tuleks ettekandele XI üldlaulupeo ajal. Oleks paras juhus mõelda võimalusele, et heliteos käsitleks meie vabadussõja ning omariikluse ideestikku. Esiteks on see kantaadile üks paremaid aineid, teiseks säärase teos sobiks ka eriti hästi niisuguse suursündmusega, kui selleks osutub üldlaulupidu. Pealegi samal ajal tähistatakse võidupühaga meie vabariigi 20-aastast kestust.

Peab ütleva, et meie heliloojaskond ise on liiga tagasihoidlik enesele paremate töötingimuste soetamisel. Kirjanikele juba mitme aasta kestel jagatakse auhindu, milline asjaolu kahtlematult avaldab head mõju nende tegevusele. Samuti kujutava kunsti alal toimuvad näituste puhul riiklikud ning

eraisikute ostud; ka tellimised aitavad kaasa tööolude parandamiseks. Siin ei tule kade olla, vaid võetagu eeskuju oma ala elustamiseks.

Kui võrdleme muusikatoodangu levikut kirjandusega, siis trükivõimalused viimase kasuks seisavad kuures ülekaalus. Teisipidi aga helitööde väljakujundamine nõuab märksa rohkem aega ja vaeva. On juba küllalt hilja selleks, et rutata helitööde toetuste ja soodustuste hankimisega. Nii vabadussõja ainedki ootavad alles kasutamist. Nendeks ülesanneteks aga ettevalmistavalt tuleb rohkem kindlustada pinda ja toimida vastava kava kohaselt. Kirjandusringidele samas lisame palve: andke muusikale enam tekste.

Tallinna Linna
Keskraamatukogu

POLITSEI JA KAITSELIIT.

Korra- ja julgeolekukaitsjate organisatsioonide hea vahekorrad on õnnistuseks riigile.

„Politseilehele“ kirjutanud A. TRUUVERE, kapten, „Kaitse Kodu“ tegev toimetaja.

Iga riigi iseseisvuse kestvuse ja tema rahva kultuurse arengu ning majandusliku heaolu kandvamateks pantideks on siserahu ja korra kindlus ja püsivus ning alaline ja hästikorraldatud valmisolek kaitseks võimalike välisohutude vastu. Kaitseküsimused kuuluvad eeskätt riigi regulaarsete sõjajõudude valdkonda, kuna siserahu ja korra eest hoolitsemine on politsei otseks ülesandeks. Meil on mõlemad eelnimetatud sessoore nende vastutusrik-

kail ja ulatuslikel eriülesannetel rakendatud abistama ka riiklikult mõtlejate ja aktiivne kodanikkond — vabatahtlikul alusel organiseeritud kaitseliidu näol.

Jättes siinkohal käsitlemata kaitseliidu sõjalised ja muud eriülesanded, tema vahekorrad ja koostöö ulatuse ning arengu sõjaväega, peatume alljärgnevas ridades lähemalt kaitseliidu ja politsei ühiste ülesannete, ühiserakendamise ja suhete juures.

Olgugi et kummalgi organisatsioonil on

oma erilised sisekorrad, ülesanded ja peahuvid, on neil mitmelgi tähtsal alal ühiseid kohuseid ja sihte. Nii nagu politsei on kohustatud ja püüab kanda hoolt kodanike elu ja vara julgeoleku eest ning kaitsta avalikku korda, nii ka kaitseliit on seadnud endale sihiks olla valvel avaliku hea- ja julgeoleku eest.

Oma otsese ülesande kõrval — arendada ja hoida väärikal tasemel kodanike sõjalist ettevalmistust — on kaitseliidu üheks tähtsamaks ülesandeks toetada riiklikku võimu korra hoidmisel. Kuna riik teostab korralvalvet politsei organite kaudu, siis tuleb kaitseliidul sel alal töötada kõige lähemas kontaktis eeskätt politseiga.

Meie tegelik elu on mitmepalgeline ja esitab nähteid, kus vaja nii politsei kui ka kaitseliidu korrastavat juuresolekut ja kätt. On kujunenud pidev koostöö politsei ja kaitseliidu vahel, mis rajatud üksteise mõistmisele ja toetamisele. Ühiste ülesannete täitmise edukus nõuab, et nende mõlema organisatsiooni vahekorid peab olema kõigiti usaldusrikas ja hea. Mõlema huvides on üksteist kõige heatahtlikumalt ja hoogsamalt aidata ning üksteise prestiiži tõsta ja hoida.

Politsei töö edukus oleneb sellest, kui võrd kõrgel tasemel on meie kodanikkonnas arusaamine ja lugupidamine korrast. Kaitseliit kasvatab ja nõuab korraarmastust ja distsipliini, arendades meie kodanikkonda riiklike ja seltskondlike korrakasvatuse alal. Oma aastatepikkuse intensiivse töö ja laialdase liikmeskonna kaudu on meie kaitseliit teinud sel alal suure töö. See töö on olnud suureks abiks ja kasuks ka riiklikule ametlikule korralvalvurkonnale — meie politseile.

Usaldusrikas ja hea vahekorid meie politsei ja kaitseliidu vahel peaks valitsema ka seetõttu, et mõlemal on ühised ajaloolised sünni sugemed. Võiks isegi ütelda, et nad mõlemad on võrsunud ühisest kännust — revolutsiooniaegsest rahvamiilitsast. Kui 1917. aastal vene tsaarirežiim kokku varises ja võim rahva esinduse ning revolutsiooniliste jõudude kätte läks, loodi laialiaetud tsaaripolitsei ja sandarmeeria asemel miilits, kelle hooleks jäi avaliku korra ja kodanike julgeoleku kaitse. Miilits — see oli tolleaegne palgaline politsei. Ärevate aegade ja järjest maad võtva anarhia survele organiseerusid tolleaegsed mõtleavamad kodanikud oma algatusel vabatahtlikeks korrakaitse üksusteks omakaitse või mõnes kohas reservmiilitsa nime all. Mõlemad organisatsioonid, miilits kui ka omakaitse resp. reservmiilits, töötasid käsikäes.

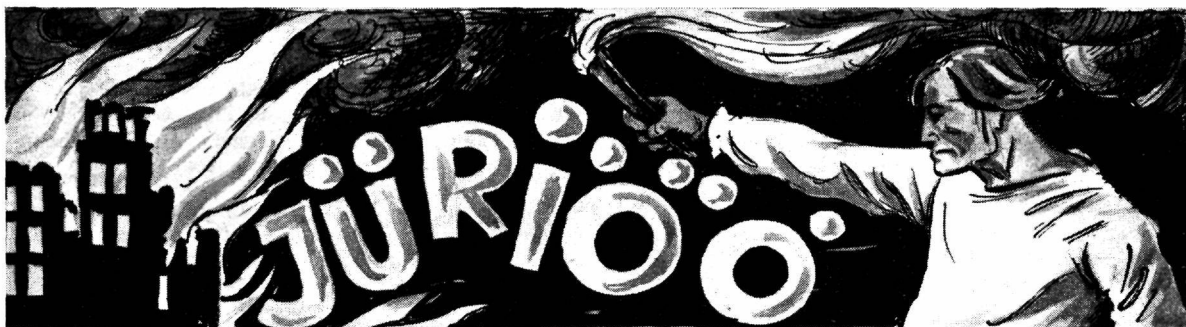
Suuremail rahvakogunemisel, õnnetusjuhtumel või kurjategijate tabamishaaranguil, mis nii iseloomulikud on tolleaegsetele korralvalvuritele, suutis miilits ainult omakaitse resp. reservmiilitsa kaasabil oma ülesannetega toime tulla ja viimased olid miilitsale kõige kindlamaks ja suuremaks abiks tolleaegseis üliärevais ja segaseis oludes.

Saksa okupatsiooni lõppedes ja Eesti vabadussõja algades loodi taas korralvalvurkond, kusjuures miilitsast kasvas praegune, moodsalt ja lääneliselt korraldatud politseiametkond ja omakaitsest resp. reservmiilitsast võrsus Eesti kaitseliit. Nii on mõlemad — meie politsei ja kaitseliit — suure revolutsiooni, demokraatliku vabaduse sünni ja meie vabadussõja võitluste aja lapsed, ühest kännust ja tungist võrsunud korralvalve ja -kaitse organisatsioonid.

Moodne riik nõuab hästiorganiseeritud ja oma ülesandeid erapooletult ning kultuuriliselt distsiplineeritud võtvat korralvalvurkonda. Meie võrdlemisi väikearvuline politseiametkond on suutnud oma ülesannetega hästi toime tulla ja tõusta eelmainitud nõuete tasemele. Tõhusat abi ja kaastööd on saanud temale pakkuda ka meie kaitseliit. Kui linnades selle koostöö praktiline vajadus avalikkusele alati silma ei torka, siis seda märgatavam ja hinnatavam on ta maal, kus politseil sageli tuleb toetuda kaitseliidu abile.

Maal on politseiametnikke hõredalt, üks konstaabel suure rajooni, mitme valla ja tuhandete inimeste peale. Kui seal tuleb korraldada roimarite tabamishaaranguid, teostada suuremaid läbiotsimisi, abistada kodanikke suuremate tule- või loodusõnnetuste puhul või teostada muud laialaialuslikumat korraldust ja -hoidmist alal, siis on kaitseliidu abi tingimata tarvilik ja kasulik. Seal on usaldusväärne kaastöö ja hea vahekorid väga vajalikud ja kaitseliidu kaasabi tegelikult ka igal ajal saadaval.

Kui riigis on sisekorid kindel ja hästi kaitsitud, siis on temale vähem kardetavad välised hädaohud. Politsei hooleks on sisekorra kaitse; kaitseliit kasvatab ja arendab kodanikkonnas riiklikku distsipliini tunnet, rahvuslikku meelsust ja alalist valmisolekut tugevaks sise- ja väliskaitseks. Mõlemad organisatsioonid taotleavad riiklikku korda ning julgeolekut — nende mõlema omavaheline hea läbisaamine, üksteise mõistmine ja tihe koostöö on õnnistuseks riigile.

Võidupühal mälestame Eesti sangarlikke vabadusvõitlejaid nii kaugemas kui ka lähemas minevikus. Sel juhul on huvitav peatuda lähemalt ka meie esivanemate viimase laiaulatusliku vabadusvõitluse juures, mis on üldiselt tuntud „Jüriöö mässu” nime all ja mis suuresti mõjustanud eesti rahva saatuse kujunemist. See liikumine, kus eestlane püüdis viimast korda iseisvust saavutada ja mis täielikult ebaõnnestus, haaras maa energilisemaid osi, eesotsas Harju- ja Saaremaaga.

Kroonikad esitavad jüriöö vabadusvõitluse põhjustena rahvuslikke, poliitilisi, sotsiaalmajanduslikke ja usulisi motive. Nende motiivide suhtelist tähtsust on raske selgitada, kuid kahtlemata olid nad kõik mõõduandvad sündmuste tekkimisel.

1343. aasta võitluse peapõhjuseks ei saanud olla usuline motiiv, küll aga teataval määral kaasmõjutajaks. Ristiusk ei olnud veel suutnud eestlastesse imbuda ega rahvale elamuseks saada, kes, oma vanas ilmavaates püüdes ja igivanu kombeid austades, nägid pealesurutud ristiusk ainult uusi koormatusi ja raskusi. Pealegi teadsid nad, et oli kord aeg, kus polnud maal võõrast võimu ega võõrast usku. Need suusõnalised mälestused veensid neid vihatud võõraid maalt välja kihutama koos nende usuga, mille nimel oli võetud eestlastelt nende poliitiline vabadus. Vallutajaile vastuhakkamisega käis kaasas ka usust taganemine ja üldse sallimatus usuliste nähete vastu.

Suurimaks õhutajaks ja põhjustajaks ikestajate vastu relva tõstmisel oli talupoegade sotsiaalsete tingimuste kiiretempoline halvenemine Harjus ja Virus.

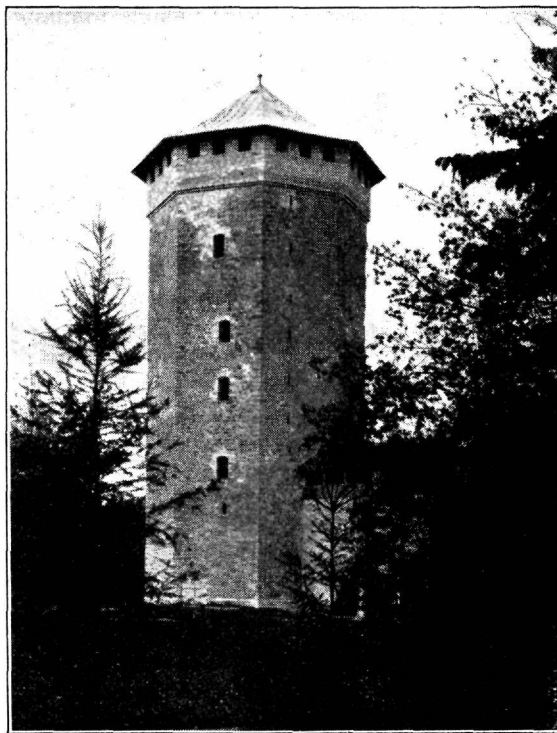
Ristiusega kaasatunud kümnismaks muutus õige rõhuvaks. Esialgne soodustus hinnuse näol (kümnisõiguse alusel võetud maks asendati vahel kindla määrduga, nn. hinnusega) oli antud tingimusi. Vähemagi eksimuse puhul isandate vastu kaotati nimetatud soodustus ja nõuti endiselt kümnise maksmist. Sageli tuli talupoegadel maahärradele loovutada isegi $\frac{1}{2}$ oma viljasaagist. Maksukoormatis üha suurenes, millele lisandusid omakorda teopäevad mõisamajapidamise heaks. Eriti raske on olnud rahva kohus kirikute ja linnuste ehitamisel ja koormav teedehitus läbi vesiste ja soiste maa-alade. Peale kõige eelmainitu hakkasid maa sotsiaalses arengus teatava rõhumisena mõjuma juhuslikud maksud, trahvid, mille kaudu maahärrad ammutasid eestlasilt tulusid omastatud kohtupidamisõiguse abil. Sage-dane oli ka võlaorjus. Kõik see muidugi pidi mõjutama talupojaskonna olukorra halvenemist, mis eriti suurenes viljaikalduse ja tõbede aas-

tail, ja sisendama eestlasis tugevat protesti oma ikestajate vastu.

Jüriöö vabadusvõitlus lähtub nii siis peaaegjalikult sotsiaalselt pinnalt ja erineb sellepöolest hilisemaist vabadusüritusist, mis kandis ainult rahvuslikku ja poliitilist iseloomu.

Eestlaste jüriöö vabadusvõitluse algust kirjeldab Harju ordumeister Hermann de Wartberg, kes näeb selles mässus ainult usust taganenud, hullunud talupoegade määrtemist, järgmiselt:

„Aastal 1343, kui ordumeister ühes laevaväega läks nende lahkusulaste (venelaste vastu), ennäe, Püha Jüri ööl Tallinna piiskopkonna vast-ristitud langesid usust ära. Lõid maha oma isandad ja sakslased kõik ühes väetimatega hukati. Lapsi heites tulle ja vette, tehes, mida häbi on rääkida, raiudes naisi mõõkadega lõhki,

Paide Vallitorn, milles tapeti Jüriöö mässu puhul neli kuningat.

emakojast väljalangevaid lapsi odadega läbi torgates. Põletasid maha nende majad ja ehitised, tuhastasid kirikud, ka Padise kloostri. 28 munka tapeti piinates, kuna abt pääses vähestega. Ja kes meeste käest pääses, neid seda metsikumalt tapsid naised. Mõlemast soost tapetute arv oli 1800 inimest."

Harjulaste võidukas rünnakuline vasallide ja sakslaste vastu kandus ka Lääne- ja Saaremaale.

„Mõne päeva pärast peale seda löid ka läänlased kõik sakslased surnuks, keda nad leidsid, nagu see oli sündinud Harjus, läksid ja piirasid Haapsalut ja hukkasid Läänemaal 1800 inimest, noort ja vana."

Ootamata mässurünnakust teatati kiiresti ordumeistrile, kes astus eestlastega läbirääkimisse, kutsudes viimaste saatkonna Paidesse. Ordu maa-alasse kuuluvate talupoegade seisukord võis näida kergemana võlgadega koormatud ja vasallidest kurnatud Harju talupoegadele ja seetõttu näib tõenäolisena, et nad teatavalt tingimusil oleksid pooldanud ordu poliitilise ülemvalitsuse alla kuulumist. Kuid enne ordumeistri Paidesse jõudmist tekkis võitlus eestlaste ja orduvendade vahel, mis lõppes eestlaste kaotusega. Ordumeister, arvestades edaspidiseid suuremaid kokkupõrkeid, võttis ette uusi väekogumisi.

Läbirääkimisile Paidesse, kuhu olid kogunud kõik kõrgemad ordumeistrid, saatsid eestlased oma neli kuningat kolme sulasega. Läbirääkimised kujunesid juba algusest peale vastastikuseks süüdistamiseks ja mitte olukorra lahendamiseks. Eestlased lubasid alluda ordule senist maavalitsemiskorda tunnustamata. Miks iuobus ordumeister koostööst oostlasiga vasallide kahjuks, ei ole teada. Võimalik, et seda põhjustas eestlaste väljenduste puudulik tõlkimine. Nende ütlusest, et tahavad võidelda oma õiguste eest viimse meheni, saadi aru, et nad ähvardavad sakslasi viimse meheni tappa. Igatahes läbirääkimiste lõpptulemus oli õige verine.

Vastu igasugust kombeõigust tahtis ordumeister läbirääkimisile tulnud kuningad vangistada, ja kui selle tagajärjel tekkis tüli, siis

härрад haarasid relvad ja raiusid kõik eestlased, kuningad ja sulased, tükkideks.

Selle alatu teguviisiga jäi vastuvaidlematult must plekk kogu ordu ajaloolle.

Nähtavasti ei olnud teised eestlased ordumeistri reetlikkusest esialgu teadlikud ja kui nad ründasid Kimmole küla, löödi nad ordumeistri poolt tagasi, kes oli asunud sinna ootama abivägesid. Eestlaste vägede kaotus oli suur ja ellujäänud põgenesid rappa, kus nad piirati sisse ja hävitati armuta. Ainult 15 eestlasele kingiti elu pärast seda, kui nad olid alistunud ja lubanud asuda oma naiste ja lastega Paidesse elama.

Sama saatus tabas eestlasi Sõjamäe raba juures, kus nende põgenemistee oli osavalt ära lõigatud. Siin langes umbes 3000 eestlast. Eestlased pidid kandma sakslaste vastu nähtavasti väga suurt viha. Nii teavad kroonikud jutustada, et kui pärast lahingut Tallinna elanikud tulnud surnuid vaatama, karanud üks poolsurnud alasti eestlane üles ja tunginud ühe linnakodaniku kallale ning tahtnud ta tappa.

Ordumeister kiirustas eestlaste löömisega, kartes osaliselt viimastele tulevaid rootsi abivägesid Soomest, mis aga hilinesid ja ei võtnud üldse osa eestlaste abistamisest.

Nagu kroonikaist selgub, oli jüriöö vabadusvõitluse üritus laiaulatuslik, kandudes üle kogu Eesti. Isegi saarlased, teistest märksa vabamas ja eelistatud seisukorras, löid vahvalt kaasa iseseisvuse saavutamiseks, hirmutades oma vaprussega sakslasi. Kuid ka nemad kaotasid lõplikult oma lootused vallutamisele, ehkki nende vastupanu oli kõige suurem ja visam. Saaremaa taasalistamine tähistas eestlaste vabadusvõitluse lõppu, mis algas võimsalt ja lootusrikkalt jüriöö.

Eestlane köideti tugevalt mõisavõimuga ja tööga mõisa põldudele, millest aja jooksul arenes välja nn. sunnismaisus ja lõpuks pärisorjus. Sellest tingituna ei kannud ka hilisemad rahvaliikumised vabadusvõitluse iseloomu, vaid olid puhtal kujul mässukatsed, suunatud mõisavõimu vastu.

Vabadusvõitluste kajastumisest

kirjanduses ja kunstis.

Kui meie võidupüha võtame kui sümboolset tähist, meelde tuletades kõigile meie rahva ajaloolisi võitlusi vabaduse ja valguse eest, siis mõtleme võidupühal sellele vabadustahtele, mis meie rahval on olnud minevikus, mõtleme sellele suurele heitlusele Võnnu-Ronneburgi liinil, mis meid võraste võimust vabastas, ja mõtleme tulevastele võitlustele, mis seisavad ees selleks, et jääksime ikka tugevaiks oma vabadusearmastuses ja selles töös, mis peame vaba rahvana tegema oma elu rikastamiseks.

Sellest kõigest teeme loogilise järelduse, et meie anname tähenduse kõigile võitlusmomentidele rahva tungis iseseisvuse poole, aga tõstame erilist esile need momendid, kus rahvas jõuga heitles nende võraste võimupidajate vastu, kes meie elu pidasid oma tahte valduses.

Huvitav oleks sellest seisundist vaadelda, kui osavõtlik ses tähenduseandmises on olnud meie kirjandus ja kunst.

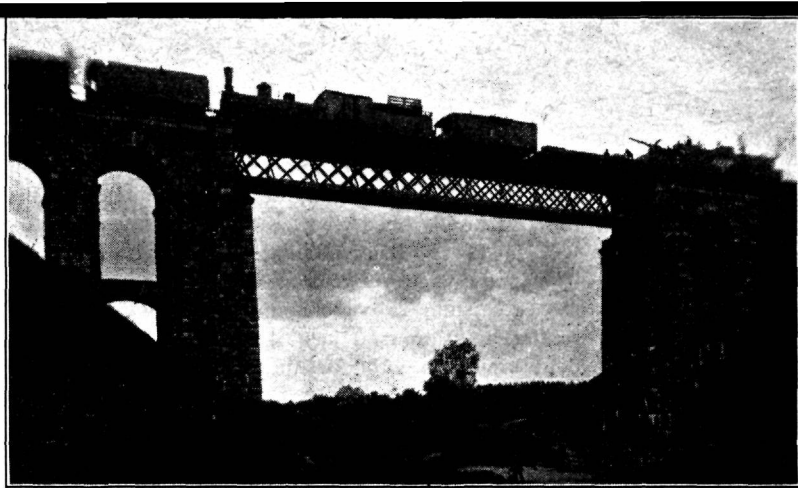
Raamat on südametungide ja -mõtete kandjaks inimehulka, raamatuis väljenduvad rahva pa-

rimate inimeste elamuste sügavused, mõtete vaikused, südame äratundmised ja õigekspidamised, teadmiste varakambrid ja elukogemuste tähelepanekud ja aimdused tulevasist päevist.

Vaadeldes tagasi minevikku, näeme, kuidas kirjandust innukalt on kasutatud kui tõhusat relva alati seal, kus on tahetud külvata ideid, veendeid, mõtteid, teadmisi. Meie ärkamisajal, mil rahva unistus hakkasid paistma elu paremad päevad, oli kirjanduse ülesandeiks rahva õpetamine tulusale tegevusele ja kurnatud iseteadmatuid inimesi ergutada iseteadvuse aimamisele. Kõige leegitsevat tuld ses mõttes viskas rahvasse C. R. Jakobson oma „Kolme isamaa kõnega“. Selle raamatu ajaloolised seletused ei olnud sügavteaduslikult läbi kaalutud, kuid selle romantilised tõked äratasid paljudes inimestes äratundmist, et rahvahulkade eluõigus pole väiksem väärtus eesõigustatud härraskihtide omast. Need kõned said peegliks neile tundeile, mis hõõgusid meie talupoja-rahva hinges tuha all, aga kuskilgi veel ei leidnud kinnitust ega tuge. Need kõned said ühtlasi tõukajaks eestvedajaks sinnapoole, et rahvas sai oma õigustes veendunuks. Oma maa jalgade all, peremees oma kodu — see oli iseteadvuse kasvamise tuum! Kreutzvaldi Kalevipoeg sai nagu testamendiks, kust kannatanud rahvas leidis kinnitust, et ta on ajalooratuste all ohtudes muljutud kuningarahvas.

Jõuliseks rahva kuiterviku arendajaks saab raamat, kui ta käsitleb suuri ajaloolis-ühiskondlikke nähteid. Sellelt seisundilt sai väga kaaluva tähenduse meie rahva iseteadvuse arenemise loos Ed. Vilde ühiskondlike romaanide toodang, ta „Mahtra sõda“, „Anija mehed“, „Külmale maale“ jne. Meie südameis kees protest ja veres oli võitluseiha kogu selle korra vastu, mis väheseid võimuhärrasid hellitas suurte masside kannatuse arvel. Meie rahvas otse nagu neelatas endasse selle võitluse vajaduse äratundmise, mis Vildet oli tiivustanud nende romaanide kirjutamisele.

1905. a. revolutsiooni puhastavad leegid andsid meie rahvale paremaid võimalusi vabaduseaadete arendamiseks. Siis hakkas sotsiaalse õigluse mõte ühiskonnas käärima ja kodanikes löid tuksuma ta individuaalse vabaduse õigused. Siis tuligi Gustav Suits oma elutulega, kui kõneles tormis murduvaist tammedest ja meestest, kes on aateile kindlad. Midagi särises ja leegitses ta elutules, kui ta laulis Eesti paremaid päevadest. Noorus otsekui imes enesesse uut jõudu ja puhastust tüllest nooreestluse kaunismeele ja liberalismi taotlusist. See teine ärkamisaeg meie kultuurielule ja rahvusmeele tõusule ning kontakti otsimisele maailma vaimueluga pole meie arenimisloos vähema tähtsusega esimesest ärkamisajast. Kui meie rahvas vabadussõjas ennastsalgavalt võitles, siis kandis selles võitluses juhtivat

Soomusrong nr. 2 lõõgiosa Loo sillal võitluste ajal landesvääriga.

osa see sugupõlv, kes noormeestena sellelt nooreestluse aateluselt ammutas oma iseteadvuse.

Iseseisvusaastail ei ole meil aktiivset võitlust võõrastega, vaid elu ehitab, töötab, kohendab kodu seestpoolt.

Meie oleme mitmel korral pead murdnud, et miks iseseisvusaastail kirjandus ei suuna oma huvi nende momentidele meie ajaloos, kus rahvas näitas sangarlikkust ja pidas võitlust vabaduse eest.

Üks mõjuvaid põhjusi selleks on kahtlemata, et elu sisukus ei avaldu ainult sangarlikkuses ja kirjandus ning rahvas samuti tegeleb nüüd nende kodusemate ülesannetega, mis rahva elujõule ja eluõigusele vajalised on peale sangarlikkuse.

Kuid siiski, egas kirjandus pole unustanud ka seda ala. Eks Mait Metsanurk kirjutanud väga loetava romaani „Ümera jõel“, kus meie vaba rahvas võitlust peab sissetungiva ristiusuga, raudrüütlitega ja lätlastega. Eks K. A. Hindrey kirjutanud oma „Urmase ja Merike“, kus vaba mehe vaba iseteadvus viikingite päevil käsitleb. Eks A. Mälgannud „Läänemere isanda“ sellest samast viikingite ajast ja eks ta „Surnud majad“ rootsi ajast kujutle samuti meie rahva heitlusi sellel sõdade tallermaal, milleks osutus meie maa oma geograafilise asendi tõttu. Ja eks meil ole veel teisigi romaane, novelle, luuletusi, mis tegelevad võitlusteemadega.

Kõige selle kõrval rahvas ootab romaane meie vabadussõja üle, ootab suurteost, mis kui eepos haaraks enesesse kogu selle võitluse hingestuse, mis meile võidu tõi. Säärase teose sünni ei ole nii kerge, sest vabadussõda on meile veel nii lähedal, et meie ta sangarlikkust ei oska vajalisse kunstilisse äraseletusse asetada. Seepärast ei ole vaja rahu olla, sest loomisküpsust ja -protsessi ei saa teostada varajasemate soovide ja nõuetega, — need täituvad siis, kui aeg täis saab.

Esimesed teosed sel alal ongi ilmunud. Aug. Gailit kirjutas „Isade maa“ ja Alb. Kivikas

andis oma „Nimed marmortahvil“. Kui need teosed ei rahulda meid veel kaugeltki, siis ometigi A. Kivikase teos kannab eneses suuri väärtusi ja ta sai Riigivanema auhinna osaliseks.

Kirjandus minu arusaamise järgi on meil ikka seoses seisnud rahva elu suurte probleemide käsitlemisega. Viimaseil aastail on püütud ka näidendeid kirjutada vabadussõja aineil. Sellega pole täit õnne olnud.

Aastat neli tagasi korraldas E. Haridusliit võistluse, et saada maa väikelavade jaoks sobivaid näidendeid võidupüha jaoks. Siis kirjutati neid üle kahekümne. Ma kuulusin ka teoste hindamiskomisjoni ja mäletan, kuidas komisjon ei leidnud võimalust neist auhinnata mitte ainustki. Miks? Seepärast, et neis oli tehtud kunstlikku, teeseldud patriotismi, juhtkirjalist, paraadilist patriotismi. Peale selle taotleti seal inimhangelise sangarlikkuse asemel mingit indiaanlaselist-kinolist sangarlikkust. Toon vaid ühe näite. Ühes näidendis, kus kujutleti Võnnu lahingut, ei võitnud vaenlast mitte kogu meie rahvaväe pinge, vaid üks naissõdur haaras lipu ja paar poissi kaasa ning murdis vaenlaste frondi läbi! Nii naiiviks ei või saada patriootitsemisel.

Hugo Raudsepalt käesoleva aasta algul ilmunud „Lipud tormis“ on kahtlemata väärtuslikum, kuid siingi ei ole suudetud vabaneda sellest osalisest tehtust.

Kui kirjandus on pidanud kontakti meie elu võitlusmomentidega, siis õige vähe võime sellest kõnelda kujutatavas kunstis.

Eesti kunstist oleme mitmel korral pidanud kinnitama, et see ei sündinud ja ei kujunenud meie rahva keskel, vaid väljaspool. Meie noor ühiskond ei olnud suuteline ega võimeline ise oma rinnal kasvatama neid kunstiaidendeid, mis ta sünnitas. Need anded siirdusid võõrsile ja kujunesid seal küpseks. Nii seisame nähte eest, et meie kunst on vanem ja arenenum meie ühiskonna kunstimeele arenemisest.

Nii on jäänud kunst meil tänaseni hulga eraldatumaks rahvast kui kirjandus. Kui kirjandus võtab uut jõudu ühiskonna eluavaldusist, siis kunst tõmbub endasse ja tegeleb vaid esteetiliste probleemidega ja taotleb vormi ja värvi küsimusi. Meie ühiskonnaelu on kunsti väga vähe huvitanud. Sellest tuleb ka teatud saamatus, kui kunst vahel tellimise peale on katsunud sellega tegelda.

1928. a. Kunsti Sihtkapital korraldas võistluse mitmesuguste teemade kavandite valmistamiseks. Üks teema oli: „episood eesti vabadusvõitlusest 13. saj. kuni vabadussõjani“. Kuidas seda teostati?

Zürri liikmed olid peagu üksmeelses arvamuses, et võistlusele saadetud kavandid olid kunstiliselt kvaliteedilt kogusummas nõrgemad kui loodeti. Päris nukkerlõbus oli vaadelda, kuidas enamik oli asunud kujutama episoodi vabadusvõitlusest ja eesti rahva elust. Kui palju seal oli Lembituid, Manivaldesid, Kalevipoegi ja muid kangelasi — üks naiivsem teisest. Väga raskeks sammuks osutus kunstile meie mineviku kujutamine. Kunstile on see minevik võõras ja tänaseni pole kunst omandanud seda rahvuslikku ilmet, mis vastaks meie kangelasile. Ateljee-kunstil puudusid ka kogemused sääraseks loominguks. Päris õudne oli seal üks „Kadalipp“, kus vene sõdurid annavad Mahtra meestele pekka: kui kunstitu kunst käsitamisviisilt ja alla arvustuse tehniliselt! Meelde on jäänud veel „Läänlase“ sõjastseen: üks hirmus kaukaslane tüüpi mees võitles seal eesti sõdurina ja venelased langesid aina!

Sellel võistlusel sai auhinna vanameister Kr. Raud ühe sõejoonise eest meie rahva muistsest elust. Kr. Raud, kes illustreeris ka „Kalevipoja“, annab meie kunstis kõige rohkem seda rahvuslikku joont, mida aimame rahvaluules.

Ka varem ega hiljem seda võistlust ei tea nimetada teoseid, mis neil aineil vääriksid erilist mainimist. Maksoltly kindralite maalid ja mõned sõjapildid, samuti Kaitseministeeriumi algatusel tehtud maalid ei ole veel kuigi suureks rikkuseks meie kunstikogudele.

Samuti ei saa üldmuljet kuigi ülevaks pidada, mis meil vabadussõja mälestussammaste kujul on olemas üle maa. Neist kõige kallimad on annud A. Adamson. Neis on isamaalist ainet, aga puudub peamine, see, milleks loodud — monumentaalsus. Nende sammaste pisiplastika kuhjamine teeb nad mõjutuiks, sekka õõnsaiks; stiililt kuuluvad nad meie elust üsna välja.

Kunst mõnes ülesandes peab ateljeedest välja rahva sekka tulema. Küll siis aeg ise selgitab, kas sangarmaalide ülesanne uuemal ajal ongi nii tähtis, et teda soovida. Küll aga leiab kunst siis enesele elulisi aineid rahva tööst ja tüüpide tõhususest. **R. K.-P.**

Suvitaja kiri

Narva-Jõesuust.

Ma siirdusin Narva-Jõesuhu juunikuu algpäevil, siis olid ilmad veel tujukad ja suvitajaid oli kohal õige tagasihoidlikult. Tuli ilmastikus järsk pööre, muutus ka suvituslinna ilme. Päev-päevaga kasvas suvitajate arv.

Koguke suvitajaid on juba kohal ja iga uus päev toob neid senistele lisaks. Ringi liikudes näed kõikjal rohelisse uppuvaid suvilaid korrastatud aedadega, ootamas suvitajaid. Mõni päev veel, siis on juba elupilt hoopis teine. Heakorrale eest on jaoskonnavalitsus küllaltki hoolitsenud: näed uuestisillutatud tänavaid, puistikke ja parkideid on eeskujulikult puhtad ja korras.

Kohal on juba koguke politseiametnikke. Ametniku piiratud majanduslik kandejõud ei lubaks suvitamist säärases esimese järgu kuurordis, kuid nüüd on see tehtud kättesaadavaks ka kõige väiksemale ametnikule politseiperes. Kes jätabki selle võimaluse kasutamata! Kehtimahakanud korralduse järgi saavad ametnike perekonnaliikmed puhkekodude ja tagasisõiduks raudteel 50 prots. hinnaalandust, nii et nüüd sõidukulud ka suurematele perekondadele ei tee raskusi.

Peale Politseiametnike Keskkogu on siin ka mitmed teised ametkonnad omandanud puhkekodusid, nagu raudteelased, Haridusministeeriumi ametnikud, postiteenijad. Peale selle on veel puhkekodud Punase Risti õdedele.

Praegu käib meil politseiametnike puhkekodus kibe askeldus — on veel lõpetamisel mõni toiming hooajaks. Esimesed puhkekodude kasutajad saabusid kohale 2. skp. Siia saabumisel oli esimeseks käiguks suvilas asuvasse „staabiruumi“ puhkekodude vanema, abikomissar Pallas'e juurde, kes pani nime suvitajate kirja ja määras toa, kuhu võis sisse kolida.

Puhkekodude teenijaskond on sel aastal uus.

Näed igal sammul hoolt ja korda, mis vihjab puhkekodu vanema, abikomissar Pallas'e ja tema ligema abilise, perenaise pr. Teki püüdlikkusele ja vaevale.

Jõetare, üks suuremaid ja nägusamaid suvilaid, näib tänava ümbruse kaunistamise tõttu veel meeldivamana ja suursugusemana kui läinud suvel. Selles tares kihab suvine elu; ametnikke perekondadega on asunud juba kohale ning leidnud mõnusa puhkepaiga. Ka sisemuses torkab silma, et tubade sisseseadeid on täiendatud mõnede esemete soetamisega. Jõetare, mis küll mõeldud kordnike puhkekoduna, kuid tegelikult „tikub“ sinna ka komissare, eripolitsei assistente ja kons-

Narva-Jõesuu rand.

tableid. Küllap meelitab Jõetare neid looduslikult ilusa asukoha tõttu, siin avaneb vaade merele, Narva ja Rossoni jõe.

Pargitares küll veel ei elata, kuid kauaks sedagi. Tare juures on näha askeldamas töömehi, kes kohendavad välist aedmüüri, milline töö peagu lõpukorral.

Meretare väliskülg on muutunud nägusamaks. Tare esisel püगतud pärnade rivi ja lilleklumbid tõstavad selle „pitsitare“ ilu täiel määral esile. Ka sellesse taresse on asunud suvitajaid.

Rannatare kolm suvilat, mis asuvad keset suurt parki ja määratud komissaridele, on rahulikemaid puhkepaiku. Närvepingutava töö järele võivad nad siin metsavaikususes täie mõnuga puhata.

Möödunud suvel leidis puhkekodu rohkearvulist kasutamist. Rohket osavõttu on oodata ka käesoleval suvel. Ja kes on siin suvitunud, see igatseb järgmisel suvel tagasi.

Lastega perekonnad, kasutage seda võimalust ja siirduge puhkeajaks siia! Siinne koht on kohane lastele. Seda asjaolu on silmas pidanud ka Sotsiaalministeerium, kes asutanud siia Punase Risti ja Virumaa Lastekaitse Ühingu lastekodud. Tulete, näete, kiidate.

Muide pean märkima seda, et Narva-Jõesuu kuurort seisab tihedas ühenduses autobuse- ja laevaliiniga ja kohaliku ühenduse eest hoolitseb Narva linn. Inimesi on rohkesti ja neist ülekaalus on õrnem pool. Jaanipäevaks arvatakse suvitajate arv tõusvat üle tuhande. Õieti jaanipäevaga algab suvitushooaeg.

MÄNNIKU PLAHVATUSOHVRITELE AVATI MÄLESTUSSAMMAS.

15. juunil k. a. toimus sõjaväe kalmistul aasta tagasi Männiku plahvatusõnnetusel surma saanute ühiskalmule mälestussamba avamine. Mälestussamba avamistoimingule oli ilmunud rahvast rohkesti ja Riigivanema ja Vabariigi Valitsuse esindajana oli kohal Sõjaministri k. t. kindral O. Sternbeck.

Mäng ja kihlvedu

E. Ein.

meil kehtivais seadusis.

1. Viimaste aastate kestel oleme sageli luge-
nud ajalehis, et kihlveo põhjal üks isik on kao-
tanud teisele suuri summasid või muid väärtus-
likke esemeid oma varast. Need on juhtumid, kus
tühipalja hooplemise hoos ja praalimise põhjal
kodanikud kaotavad oma vara ilma ühegi mõist-
liku põhjusega, mida muidu meie tsiviilseadused
nõuavad õiguste ja kohuste tekkimiseks ja varade
nihkumiseks ühelt isikult teisele. Ajalehtede and-
meil on meie kohtud mitmel korral säärase kihl-
vedude põhjal võitjale välja mõistnud tähelepanu-
väärivaid summasid. Mitmel puhul neist juhtu-
meist tundub meile, et õiguslikust seisukohast on
tegu mitte kihlveoga, vaid mängulepinguga, olgugi
et pooled neid olid pidanud kihlveolepinguks ja
kohuski neid selliseks oli kvalifitseerinud ja välja-
mõistvad otsused teinud. See, mida osalised nime-
tavad kihlveoks, pole alati juriidiliselt kihlvedu,
vaid on mänguleping. Üldise reeglina sea-
dus ei pane rõhku asjaolule, millise
nimega osalised nimetavad oma toimin-
guid, vaid seadus seob teatavate tegude
ja toimingutega oma sanktsioonid vas-
tavalt sellele, millises seaduses ette-
nähtud teo või toimingu koosseisule an-
tud konkreetne tegu või toiming sisuli-
selt vastab. Kui osalised, näit. lihtpaberile kir-
jutavad ühekülgse võlakohustuse ja seda nimeta-
vad „veksliks“, pole see kaugeltki veksell, vaid
lihtne võlakohustus. Et üldse publiku poolt tar-
vitatavad nimetused õiguslike nähete kohta pole
alati täpsed ega vasta nende mõistete juriidilisele
tähtsusele, on niivõrd tuntud tõsiasi, et sellel
ei tarvitse viiuvksi peatuda. Kui aga ametiasu-
tused, nende hulgas ka kohtud, lasevad end eksi-
teele viia toimingusaliste poolt tarvitatud termi-
nide, siis on hädavajaline küsimuse juures üksik-
asjaliselt peatuda. Säärane on lugu kihlveolepin-
guga ja mõned sensatsiooni valmistanud „kihl-
veod“ pole juriidiliselt mitte kihlveo-, vaid mängu-
lepingud. Seda tuleb suurel määral kirjutada sel-
gusetuse arvele, mis seni valitsenud kihlveo- ja
mängulepingu mõistelises eristamises.

2. Et me käesolevas kirjutises võtsime ülesan-
deks eristada kaht mainitud lepingut üksteisest,
siis ei tee me seda mingi teoreetilise huvi pärast,
vaid meil kehtivad seadused seovad mängulepin-
guga hoopis teistsugused tagajärjed kui kihlveo-
lepinguga. Kihlveolepingust, mis sõlmitud
seaduses ettenähtud tingimustel, tekib
õigus kihlveosummat kohtu teel sisse
nõuda (Balti Eraseadus art. 4334); mängu-

lepingust aga säärase õigust ei teki. Ome-
ti pole mänguleping täiesti tähele panemata jae-
tud. Ja nimelt lubatud mäng, kuigi ta ei
tekita õigust kaotajalt kohtu teel kaotusesummat
nõuda, annab võitjale siiski õiguse temale vaba-
tahtlikult makstud summa endale pidada; keela-
tud mäng ei anna võitjale isegi seda õigust, vaid
kaotaja, kes küll vabatahtlikult võitjale maksnud,
võib seda kohtu teel tagasi nõuda (BES art.
4340 ja 4343). Mis puutub kriminaalõigus-
likesse tagajärgedesse, siis ühest kül-
jest on karistamatud nii kihlveo sõlmi-
mine kui ka nn. lubatud mängud, kuna
karistatav on „seadusega või sundmää-
rusega keelatud kaardi- või muu hasart-
mängu toimepanemine“ (KrS § 277). Karis-
tatavad on veel säärase mängude tarbeks oma
ruumide andmine (sama §), mängumaja avamine
keelatud mängude tarbeks (sama §), kangete joo-
kide müügi-asutuses või trahteriasutuses keelatud
mängu võimaldamine (§ 304).

Seega tuleb meil vahet teha eeskätt
kihlveo ja mängu mõistete vahel
üldse, ja siis järgnevalt lubatud mängude ja
keelatud ehk hasartmängude vahel teiselt poolt.

3. Kihlveo- ja mängulepingu vahe
on määritletud meie tsiviilseadusti-
kus, Balti Eraseaduses, mille art. 4337 ja 4353
annab kummagi lepingu mõiste. Art. 4337 kõlab
järgmiselt: „Mängulepinguga kasu ühe poole ja
kaotus teise poole jaoks tehakse sõltuvaks tule-
vatest teadmatust sündmusest.“ Art. 4353: „Kihl-
vedu on säärane leping, millega mõ-
nesuguse vaieldava väite puhul määra-
takse, et see, kelle arvamus osutub
ebaõigeks, peab teisele poolele või
kolmandale isikule täitma midagi
ette kindlaksmääratud.“ Nende kahe
artikli kõrvutamisel üksi veel ei selgu mängu ja
kihlveo vahe. Mõlema lepingu juures on kasu
(võitja nõudeõigus või võidusumma kinnipidami-
ne) ja kahju (kaotaja kohustus maksta või täita
lubatud ese) tehtud sõltuvaks teadmatust tulemu-
sest: mängu juures pooled alguses ei tea kumb
võidab või kaotab, kihlveo juures samuti pooled
alguses ei tea kumma arvamus osutub õigeks.
Veel enamgi, ka mängu puhul võivad pooled tea-
tud summa maksmise teha kohustavaks kihlveo
näol. Näit. selle asemel, et lihtsalt kokku lepi-
takse teatava summa maksmise kohta mängu kao-
tuse puhuks, võiksid mängijad sääraselt talitada,
et mängijad veavad kihla võidu üle ja mängu tu-

lemus näitab, kumma arvamus oli õige. Järelikult art. 4337 ja 4353 üksi veel ei selgu kahe lepingu terav vahe, vaid nendes loendatud tunnustele peab leidma lisatunnuseid. Meie Balti Eraseaduse endise aja tähtsam tõlgendaja prof. Erdmann on tahtnud kahe lepingu eraldavat tunnust leida lepingu motiivides ja tema arvates mängulepingu juures olevat selliseks motiiviks kasuhimu, kuna kihlveo puhul — kõlbline püüe oma väiteid ja arvamust kõvendada teatud kohustuse endale võtmisega. Säärane vahetegemine pole alati õige. Esiteks olgu tähendatud, et kasuhimu on suurema osa käibeliste tehingute motiiviks, teiseks on ju sagedaseks nähteks, et üks pool täiesti teadlik on oma väite tõelikkuses ja astub kihlveosse, et vastaspoole arvel kasu saada. Ei või aga hoopiski väita, et kasu- või võiduhimu alati mängumotiiviks oleks. Mõeldagu ainult neile multimiljonäridele, kes reeglipäraselt külastavad Monte Carlo't mitte selleks, et rikastuda, vaid et ennast teatud viisil mängu läbi erutada. Mõeldagu ka mängudele, mida seltskondlikes ringes mängitakse ajaviiteks: siin ei sobi kõnelda mingist kasuhimust, liiatigi, et panised on väikesed. Sageli mängitakse nn. interessi peale just selleks, et mängijad tõsisemalt suhtuksid mängusse, et mäng oma veetlust ei kaotaks; siin on interest just mängu enese, mitte mängu majandusliku interessi pärast.

4. Nagu nägime, ei määritle seadus ise selgesti mängu ja kihlveo vahet ega pole seda õnnestunud teha meie senistel juristidel. Ometigi peab leitama vahe, sest ega seadus muidu lahkuminevaid tagajärgi ei seo kihlveo- ja mängulepinguga.

Nagu eelpool mainisime, on mõlemal lepingul ühine see, et lubamusist üks muutub siduvaks tulevases teadmatust asjaolust. Ometigi on ses punktis tunduv erinevus ja mainitud ühtlus on ainult pealiskaudne. Mängulepingut määritleva art. 4337 järgi asjaolu, mis muudab ühe lubaduse siduvaks, on „tulevane ja teadmatu sündmus“, kihlveos (art. 4353 järgi) aga muutub üks lubamus siduvaks selle lubamuse avaldaja arvamusel mitteõigeks osutumise tõttu. Sarnasus mängulepinguga on siin olemas vaid seetõttu, et mitteõigeks osutamine on lubamuse avaldaja seisukohalt sündmus, mis ajalisel järgneb arvamusel avaldamisele, seega tulevane sündmus. Objektiivselt aga arvamusel tõeksosutumine ei tarvitse olla tulevane. Kui arvamus avaldatakse mõne minevikus toimunud või olevikus toimuva asjaolu kohta, siis üks vastastikuselt avaldatud arvamusel osutub algusest peale õigeks, teine ebaõigeks. Kui aga asjaolu, mille kohta vastastikuselt lahkuminevad arvamusel avaldatakse, peab toimuma või saabuma tulevikuks, siis on ta nii subjektiivselt kui ka objektiivselt tulevane. Seega siis asjaolu, millest kihlveolepingu puhul kohustus tehakse sõltuvaks, on

Politseinike laskeharjutus kuulipildujaist.

tõeliselt kas minevikus toimunud, käesoleval ajal toimus või tulevikus saabuv.

Esimesel kahel juhtumil on meil tegemist nn. ebaehtsa tingimuse (B. E. S. art. 3151) all antud lubamusiga ja säärased on üldiselt kas otsekohe kehtivad või kehtimatud, kihlveo puhul aga üks on alati kehtiv (muidugi kui muud kihlveotingimused on olemas). Kui osalised vabatahtlikult ei asu lepingutäitmisele, võivad nad seda kohtuliku nõudmise-vastunõudmise teel saavutada, kusjuures võidab see, kes suudab tõestada oma arvamusel tõele-vastavuse. Kui aga vaieldava arvamusel teemaks on tulevikus asetleidev sündmus, siis võib meil tegemist olla ehtsa tingimusega ning seega lepingu haigetavus algab alles selle sündmuse asetleidmise järel.

Mängulepingus aga lepingu siduvus sõltub paratamatult tulevases ja teadmatust sündmusest, s. t. asjaolust, mis aset leiab ilmingimatuult pärast vastastikuseid lubamusi (ehtis tingimus, vt. B. E. S. art. 3150). Järelikult, kui mängulepingu nime all tehakse „võit või kaotus“ sõltuvaks möödunud või kaasaegsest sündmusest, siis pole see juriidiliselt mänguleping. See on oluline vahe kahe lepingu vahel. Kui aga otsustavaks tehakse mõni tulevane sündmus, siis pole meil veel esialgu alatiseks selge, kas see on mängu- või kihlveoleping, sest, nagu nägime, ka kihlveo teemaks võib olla tulevane asjaolu.

Jääb üle vahet teha mängulepingu ja säärase kihlveolepingu vahel, kus otsustavaks on tulevane ja teadmatu sündmus. Mingi vahe peab siin leiduma, muidu võiks juhtuda, et konkreetset juhul juriidiline kvalifikatsioon sõltuks ainult sellest, kuidas osalised oma lepingut tituleerivad, mis aga õige pole.

Segadus näib suurenevad veel B. E. S. art. 4355 redaktsiooni [„Kui kihla veetakse mängu üle (näit.

kaardimängu juures) on kehtiv ainult siis, kui viimane kuulub lubatud mängude hulka"] kõrvutamisel art. 4338-ga („Mängulepingud on lubatud ja siduvad ainult seevõrra, kui võrra nad puutuvad lubatud mängudesse.“). Seega siis mõnikord leping „mängu“ üle on kihlveoleping, teinekord mänguleping. Mõnikord on säärane leping lubatud ja siduv, mõnikord ei ole.

Kehtivuseta on lepingud nn. hasartmängude üle. Hasartmängud on säärased, kus ainsaks eesmärgiks on kasusaamine ja kus isiku, kes kasu peab saama, ja isiku, kes kahju peab kandma, või teiste sõnadega, võidu või kaotuse üle on otsustavaks lausa juhus ilma erilise kehalise või vaimse pingeta (vt. art. 4339). Lubatud mängu kohta pole antud eridefinitsiooni. Kuna seadus seob lubatud mänguga teised tagajärjed, kui keelatud ehk hasartmänguga, siis peab selles leiduma andmeid ka esimese kohta ja neid saamegi argumenteerides a contrario art. 4339-st. Et ülddefinitsioonis, art. 4337-ndas kasu ja kahju saamine on ühine igale mängulepingule, siis kasusaamise eesmärgi rõhutamine art. 4339 pole oluline vahe keelatud ja lubatud mängulepingu vahel. Oluline on rõhutamine, et otsustavaks on „lausa juhus, ilma erilise füüsilise või vaimse pingeta.“ Järelikult need juhtumid, kus otsustavaks võidu üle pole lausa juhus, vaid kus kaasa mõjuvad erinevad füüsilised või vaimse pinged, pole hasartmäng, vaid lubatud ja nende üle lepingud siduvad, ehkki ainult peetuse õiguse näol.

Nüüd jääb selgitada peaküsimus, millal leping mängu suhtes on „mänguleping“ ja millal ta on „kihlveoleping“. Lubatud mängu all seadus mõtleb vaimset või füüsilist pinget, s. t. tegevust, mis koos juhusega peab otsustama võidu ja kaotuse. Need, kes säärast tegevust avaldavad, on mängijad. Seadus tarvitab terminit „mängijad“ samal ajal mängulepingu sõlmijate tähenduses, nagu selgub järgnevast. Nii art. 4341: „Lubatud mängu juures... ei või mängida summade peale, mis pole mängijate varandusliku seisundiga kokkukõlas...“, art. 4342: „iga peetus, mida lubatud mängu juures üks mängijaist tarvitab...“ Et kogu selles peatükis käsitletakse mängulepingut, s. t. vastastikku antud lubamusi teisele midagi anda, sõltuvalt tulevast teadmatust asjaolust, siis on selge, et termin „mängija“ tähendab kogu selles peatükis mängulepingu sõlmijat. Mitte mäng kui niisugune (mõnesugune mittemajandusliku eesmärgiga ettevõetav tegevus) pole õigusliku reguleerimise aineks, vaid jutt on siin mängijast kui mängulepingu osalisest ja mängust kui kohustuse siduvust määritlevast tegevusest. Kõigil neil andmeil on leping lubatud mängu kohta „mänguleping“, kui lepingu sõlmijad ise on mängijad, s. t. isikud, kes tarvivad erilist füüsilist või vaimset pinget ja millega

seltsib ka juhus kohustatu ja õigustatu subjekti kindlaksmääramiseks.

Leping lubatud mängu üle on kihlveoleping (art. 4355), kui eelmainitud objektiivne tunnus puudub, s. t. kui kihlvedajad ise ei „mängi“, vaid teevad sõltuvaks kohustuse subjekti kindlaksmääramise kolmandate isikute vahel toimuva lubatud mängu tulemusest.

Mängu kohta võib sõlmida korraga mitu lepingut. Mängijad ise võivad nende vahel toimuva mängu kohta sõlmida mängulepingu, pealtvaatajad sõlmivad omavahel kihlveolepingud mängutulemuste üle. Pealtvaatajad sõlmivad mängutulemuse üle kihlveolepingu ka siis, kui mängijad ise omavahel mängulepingut ei sõlmi, vaid mängivad „ilma interessita“.

Olgu tähendatud, et seaduse mõttes „mäng“ on laiem mõiste kui see, mis rahva silmis „mäng“ on. Viimases mõttes on mängud teatavad väljakuunenud ja üldiselt tuntud reeglite kohaselt toimuvad mittemajanduslikud või muidu mittetõised tehingud, mis taotlevad füüsilise või vaimse osavuse ilmutamisega ajaviite, lõbustuse jne. eesmäärke. Seaduse järgi on mäng igasugune poolte poolt ettevõetav lubatud tegevus, milles üks võib teise üle tulla üleolevaks, millest sõltuvaks tehakse varanduslik tagajärg; siin pole tähtis, et see tegevus kuuluks juba tüüpiliste ja väljakuunenud mängude hulka, vaid siin on lai väli lepinguosaliste fantaasial valida, missugusel nendevahelisel võistlustegevuse tulemusel lasta otsustada varalise hüve nihkumist ühelt poolt teisele.

Lahendada tuleb veel küsimus, kunas leping hasartmängu üle on kihlveo- ja kunas mänguleping, olgugi keelatud, s. t. juriidiliselt tühine. Art. 4339 järgi on hasartmängu tunnused: 1) et see mängitakse kasusaamiseks, 2) et asjaolu, mis peab otsustama varalise hüve nihkumise ühelt poolt teisele, seisneb lausa juhus, ilma erilise vaimse või kehalise pingutuseta. Kihlveoleping mängu üle, nagu me juba eespool vastandina lubatud mängulepingule nägime, võib toimuda ainult kolmandate isikute vahel toimuva mängu üle. Kuid seal oli meil kergem objektiivset vahet teha, kuna lubatud mängulepingu puhul pooled ise avaldavad säärast tegevust, mis võimaldab antud juhul füüsiliselt või vaimset üleoleval või osavamal saavutada võitu. Hasartmängu mõistesse aga ei kuulu erilise pingutuse nõue. Kuid siiski ei saa eitada, et ka hasartmängu osalised mingit tegevust peavad avaldama. Art. 4339-st võime a contrario argumenteerida seda, et teatavat pinget, s. t. tegevust nõutakse. Kui seadus lausub, „ilma erilise vaimse või füüsilise pingutuseta“, siis reservatsioonist „erilise“ tuleb järeldada, et teatavat pingutust siiski ta nõuab. See pingutus võib erijuhtudel ja erimänguliikide juures olla lahkuminek, kuid hoopis puududa see ei

Endale

kodu!

J. Ehatamm.

Olles võrsunud maal, meenuvad sageli hetked poisikesepõlvest, kui sai sõita kodutalust välja lähemasse alevikku ja linna. Suure huviga jälgisid siis lapsesilmad mööduvaid puid ja põõsaid, metsi

või. Kui sellele tunnusele seadus lisandab teise, et võit oleneb lausa juhusest, siis tähendab see seda, et nõutav pingutus antud mänguliigi juures ei saa olla otsustavat laadi, s. t. ei anna aset füüsilise või vaimse üleoleku konstateerimiseks. Et aga poolte tegevus peab siiski siin olema, siis seisab see ainult juhusliku situatsiooni esilekutsumises. Keelatud mängulepingu mõisteks on vajalik, et lepingusõlmijad ise tegevust avaldavad säärase juhuslike situatsioonide esilekutsumiseks, mis otsustab võidu või kaotuse. Kihlveoleping aga on siis, kui lepitakse kokku võidu või kaotuse üle kolmandate isikute vahel toimuva keelatud mängu üle. Tsiiviilõiguslikult on mõlemad kehtivuseta lepingud, vahe seisneb vaid kriminaalõiguslikes sanktsioones. Sellal, kui keelatud mäng on karistatav (vt. KrS § 277 I), on kihlvedu keelatud mängu üle karistamatu.

Nüüd võime siis kokku võtta vahe mängu- ja kihlveolepingute vahel, juhul, kui viimane on sõlmitud tulevase ja teadmata asjaolu kohta. Mänguleping on siis, kui tulevane teadmata asjaolu järgneb lepingusõlmijate enestetegevusest. Kihlveoleping tulevase teadmata asjaolu kohta on aga siis, kui see asjaolu ei järgne poolte tegevusest.

Ühe situatsiooni jätsime seni veel vaatlemata. Nimelt, kui üks mängijaist sõlmib mängust mitteosavõtjaga lepingu oma mängu tulemuse üle, kas see on mängu- või kihlveoleping? See juhtum laseb end kergesti paigutada kihlveomõiste alla, sest mänguleping on see, kus mõlemad pooled avaldavad mängus ettenähtud tegevust. Järelikult, kui konkreetjuhul mängutulemuseks üks lepinguosaline mingit tegevust ei saa avaldada, pole ta mängija ega ka mängulepinguosaline, vaid kihlveolepinguosaline. Selle kihlveo kehtivus sõltub omakorda sellest, kas mäng, mille osavõtjaga ta kihla vedas, oli lubatud või mitte.

ja väljakuid, hurtsikuid ja losse. Eriti jäid meelde heledama värviga majad ja majakesed, mis paistsid läbi puude, põõsaste ja lillede. Olles harjunud nägema kodukohas ainult halle hooneid, tekkis tunne, et küll sääraustes majades elavad inimesed võivad olla õnnelikud ja rõõmsad; tekkis igatsus omada ka kunagi sarnast rõõmsat kodu, elamut, kus oleks valgust, rõõmu ja jõudu tööks oma armsa omaste ja kodumaa kasuks. Ümbrus ja õhkkond on see, mis võib mõjutada, ergutada, julgustada positiivsele tööle, kuid see mõju võib olla ka vastupidine.

Tänu Peaministri asetäitjale hr. K. Eenpalule, on kodukultuuri, kodukaunistamise töö hoogsalt arenemas. Võime hellitada lootust, et meie kodud juba lähemas tulevikus muutuvad kaunimaks ja ka meie ise muutume rõõmsamaks, töökamaks ja lahkemaks.

Kuid mitte ainult majale ja korterile, kus elame, ei tuleks pöörata tähelepanu, vaid ka hoonele ja ruumile, kus töötame — kantseleides, büroodes jne., kus veedame suure osa oma elust. Ka siin on vaja lahendust ja ruumi, ka siin on vaja kaunidust ja ilu, et meie südamesse asuks rõõm ja süveneks töötahe ja meeoleolu. Peab olema otsekohene ja ütleva, et sel alal on veel väga ja väga palju tööd ees. Tuleb tunnustada, et mõnedel asutustel selles suhtes on paljugi tehtud. Näiteks, sõjavägi ja piirivalve on suutnud soetada endale hooned ja neid ka tarviliselt kaunistada. Rõõm on vaadata kasarmuid ja kordoneid neid ümbritsevate teede, muruplatside, puude, põõsaste ja lilledega. Ka omavalitsuste hoonete juures on paljugi korda saadetud.

Seda ei või aga ütelda politsei poolt kasutatavate hoonete kohta. Selle põhjuseks ei ole tahte või ilutunde puudumine politseiametnikel, vaid põhjus on mujal. Peale mõne erandi asuvad politseiasutused nii linnas kui maal üüritud hoonetes, mis omal ajal ehitatud sootuks teisteks otstarveteks. Ruumid ei vasta asutuste nõudeile nii väliselt kui sisemiselt. Alati käib võitlus majaomanikuga remontide pärast. Ei saa salata, et on ka vastutulelikke majaomanikke. Kuid ka vastutulelikem majaomanik ei hakka ruume ümber ehitama, kui ta pole kindlustatud, et asutus seal kauem viibiks. (Üürilepinguid sõlmitakse ainult üheks aastaks.) Seejuures pole majaümbruse kaunistamisest peale üksiku

Jõuvankrite kontrollimisest.

V. Rannaleet,

Politseikooli autosõidu õpetaja.

Tänapäeva liiklemises mängib domineerivat osa jõuvanker. Kuna liiklemise korraldamine ja järelevalve lasub oma raskemas osas just politseil, peab viimane olema teadlik üksikasjus, mis tagab otstarbekohasuse ja kindluse jõuvankri kasutajaile kui ka kodanikele, kes paratamatult puutuvad igapäevases elus kokku jõuvankrite liiklemisega. Vaatame allpool üldjoontes kõiki neid tehnilisi ja halduslikke nõudeid, milles peab teadlik olema liiklemise üldise korralduse huvides iga jõuvankri juht.

Iga jõuvankrijuht peab varustatud olema juhiloaga. Omnibusi ja veoautosid reisijate veol võivad juhtida ainult I liigi juhtimisloaga varustatud isikud. Maksulisel reisijate ja kauba veol kui ka teotsemisel palgalise juhina peab jõuvankrijuht varustatud olema vähemalt 1-b liigi loaga. Teise liigi luba võib kasu-

erandi juttugi. Politseiametnik oma palga arvel ei saadaks seda teha, pealegi pole ta kindel, kui kaua ta seal püsib.

Paratamatult kerkib küsimus püsivate korterite soetamisest politseiasutustele ja ametnikele nii linnas kui maal (maakons- taablid).

Rõõmustav on, et meie juhid on võtnud asja üles. Lähemal aastail valmib Tallinnas uus ajakohane politseihoone ja on kuulda veel muidki kavatsusi. Kõik need kavatsused tuleks täide viia ja jõuda kord nii kaugemale, et igal ja oskonnal ja maakons- taablil on kindlad ja püsivad ruumid riigi- või omavalitsuse majas. Kõik see nõuab loomulikult suuri kulutusi riigikassalt, aga sellest saaks üle. Tuleks koostada aastate peale (viisaastak) kindel ehituskava ja see viia täide. Kui on kindel tahe, siis leitakse ka võimalusi. (Ilusa näite selleks annab piirivalve.) Selle kava täitmisel saaksime lähedajärgsed tööruumid ja kaunid kodud. Siis kaunistaksime oma kodu selliselt, mis kogu ümbrusele oleks ihaldatavaks eeskujuks, siis oleksime ka ise tervemad, rõõmsamad, lõbusamad, töövõimelisemad, suutes kanda kõik raskused, mis teenistus ja kohusetunne meile paneb.

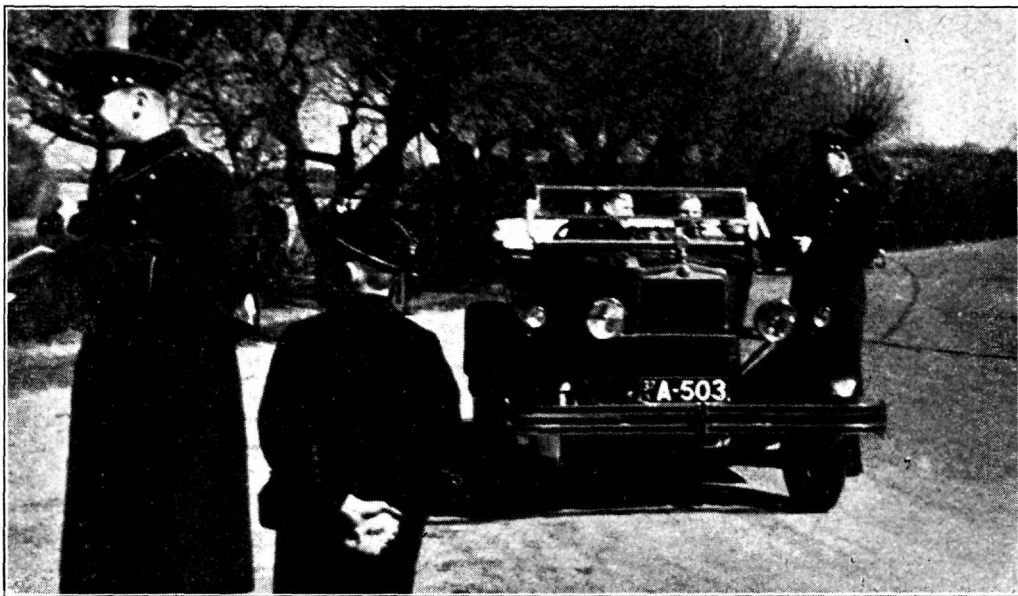
tada jõuvankri juhtimisel oma isiklikuks tarbeks. Õppeotstarbel võib jõuvankrit ilma juhtimisloata juhtida ainult 1-a või 1-b liigi jõuvankrijuhi kõrvalistumisel ja vastutusel. Sõidu otstarbe ja juhtimislubade kontrollimise kõrval peab selgitama, kas jõuvankrijuht viibib olukorras, et ta on suuteline täitma oma ülesannet täie kindlusega. Alkoholi tarvitanud ja liigväsinud jõuvankrijuht tuleb kõrvaldada juhi ülesannete täitmiselt.

Iga jõuvankriga peab olema kaasas tema registreerimistunnistus, mis sisaldab: registreerimisnumbri, mis ühtub jõuvankri ees ja taga asuva registreerimismärgiga, jõuvankri firma nimetuse, mootorinumbriga, mis asub harilikult mootori kaanel või küljel, pidurite arvu nimetuse, kummide mõõdu ja jõuvankri omaniku nime. Kummide mõõdu kontrollimine on eriti oluline taksoautode juures, kuna tagakummide suurusest oleneb takso õige näitamine. Jõuvankri registreerimismärgi number peab olema selgelt nähtav ja loetav.

Peale eeltoodu tuleb asuda jõuvankri tehnilisele kontrollimisele selle mõiste kitsamas mõttes. Jõuvankrite seaduse elluviimise määruse § 4 on öeldud: „Jõuvanker peab olema varustatud tugevalt ehitatud tüüriseadeldisega, mis võimaldaks kindlat ja kiiret tüürimist.” Sellest peab järeldama, et tüüriseadeldise ehitus ja korrashoidmine peab olema säärane, et sõidul ei juhtuks mingeid vigu ega rikkeid. Tüüriseadeldise hulka kuulub: 1) eesrattad, 2) käänteljed, 3) kääntelje õlad, 4) paralleelvarb, 5) tüüriarb, 6) tüüriõlg, 7) tüüriülekanne, 8) tüüriarb ja 9) tüüriaratas. Kõik ühendused, nagu kääntelje õla, paralleelvarva, tüüriõla ja tüüriarb ühendused jne. peavad olema liiklemiskindlad. Nad ei tohi olla kulunud ega lahtised, ei tohi logiseda. Üksikosade mutrid ja poldid peavad olema korralikult splinditud. Ühenduste sisse- sööbimise ja kinnijäämise kaitseks peavad kõik ühendused olema küllaldaselt määritud.

Tüüriaratta vabakäik on lubatav kuni 15° ehk $\frac{1}{24}$ ringi. Osutub tüüri vabakäik suuremaks, on jõuvanker sõidukõlbmatu. Kuna lubatav tüüriaratta vabakäigu protsent on kohal raskelt määratav, tuleb leppida sellega, et jõuvanker kõrvaldatakse käigust ainult siis,

kui tüüriratta vabakäik on ilmselt suurem lubatud 15 kraadist. Ühenduste lahtiolek selgub eest vaadates ajal, mil juht keerab tüüriratast. Auto eesrattad ei tohi logiseda. Masina külglibisemisest hoidumiseks peavad eesrattad olema alt koos 3 kraadi ja eest koos 2—8 mm. Vedru ühendus eesteljega peab olema liikumatu ja ei tohi võimaldada tüürimise ajal eestelje liikumist ette ja taha. Eesrataste kummid peavad olema ühtlaselt täis pumbatud.

Lükklemisvahendite kontrollimine Pirita teel.

Tüürile võrdse tähtsuse evib ka pidurseadeldis, millele kahjuks aga kaugelt suurem osa autojuhte ja -omanikke ei pööra kuigi suurt tähelepanu. Pidur on neid tegureid, mis annab jõuvankrile liiklemiskindluse, määrates antud teosal maksimaalse ohutu sõidukiiruse. Antud teosal võib arendada ainult nii suurt kiirust, et pidurseadeldisega saaks alati vähendada auto sõidukiirust piirini, kusjuures on veel võimalik vältida õnnetust, olenevalt seejuures muidugi veel sõidutee iseloomust, ettenähtavusest ja teistest liiklusest osavõtjaist kui ka tingitult teistest liiklustakistustist. Jõuvankri üksik mehhanism ei ole nii suurel määral koormatud kui pidurseadeldis, sest jõuvankri elavjõu hävitamiseks pidurseadeldisega peab arendatav võimsus kaugelt ületama sama jõuvankri mootori maksimaalse võimsuse. Selgituseks olgu toodud alljärgnev näide. Poolteisetonnise auto täiel pidurdamisel 100 km. tunnikiiruse juures peab pidurseadeldis arendama 140 hj. võimsuse. 12-tonnise autobuse pidurdamisel 70 km. tunnikiiruse juures peab aga sama pidurseadeldis arendama 950 hj., et saavutada korralikul teekattel peatumist minimaalse pidurdustee konna ulatuses.

Eeltoodud näiteist selgub, et pidurseadeldise ülesanded võivad olla korralikult täidetud ainult siis, kui pidurseadeldise korrashoid võetakse tähtsaima ülesandena jõuvankri hooldamisel. Lähtudes sellest, tuleb Jõuvankrite seaduse ja elluviimiste määruste alusel järelevalvet teostavail ametnikel pöörata erilist tähelepanu jõuvankri sõidukõlvulisuse kontrollimisel jõuvankri pidurseadeldisele. Korratu piduritega jõuvanker tuleb liiklemisest kõrvaldada ja tema juht võtta vastutusele.

Pidurite tehnilisel kontrollimisel peab pidama silmas järgmised nõuded: 1) Jalgpiduriga täiel pidurdamisel peavad tagumised rattad blokeeruma mõlemad, s. o. need peavad jääma seisma nii, et tekib rataste libisemine teepinnal. Seejuures võivad esimesed rattad veidi ringi käia. 2) Käsipiduriga täiel pidurdamisel peab täiesti blokeeruma üks paar rattaid. Pidurdatud ratta blokeerumine on tunnuseks, et antud ratta pidurseadeldis on võimeline arendama pidurdusjõu, mis ületab rattakummi ja teekatte vahelise hõõrumisjõu. Teadlikul pidurdamisel on võimalik jõuvankrit säärase pidurseadeldisega pidurdada teekattel kõige lähema võimaliku pidurdustee konna ulatuses. Peab veel jälgima, et käsipidur oleks varustatud lukuga, mis laseb teda neutraalsesse asendisse ainult luku päästmisel.

Pidurite kontrollimiseks lastakse jõuvanker sõita umbes 15—20 km kiirusega, pidurdades siis järsku. Tagumiste rataste blokeerumisel jätvavad rattad tee jäljed, mis näitavad mõlema ratta pidurdamisvõimet, mis peab olema ühtlane. Soovitav on lasta toimetada pidurdamist enda kohal, et oleks võimalik jälgida, et tõesti pidurdatakse ainult jalgpiduriga. Käsipiduri kontrollimisel on parem istuda juhi kõrval, jälgides, et tarvitusel ei oleks ka jalgpidur.

Tuleb jälgida, kas ees- ja tagarataste laagrid ei ole kulunud. Kulunud laagrite puhul ei asu pidurite trumlid enam kontsentriselt piduriklotside pöördepindadega. Pidurseadeldise kõik liikuvad osad peavad olema vabalt liikuvad. Kinnisööbinud, raskelt liikuvad ja kulunud osad takistavad pidurdusjõu normaalset jaotust üksikuile rattaile. Täiesti korras pidurite pidurdamistrossid ja tõmbevardad kinnitõmma-

Vale paljastaja.

A. Liit.

Aastat 5—6 tagasi kuuldus Ameerika Ühendriigest, et seal olevat jälitamisasjanduses võetud tarvitusele eriline aparaat, nn. lüüde-detektor, mis, kinnitatult ülekuulatava külge, peab näita-

tud pidurite puhul peavad moodustama nende õlgadega täisnurga. Allatõmmatud piduripedaal peab olema põhilauast vähemalt 50 mm kõrgemal, kusjuures allavajutamisel pedaalihoob peab jääma põhilaua alumisest pinnast eemale 5 mm. Piduriklotsi ja trumli hõõrdepindade vahe peab olema 0,5 mm. Neljaratta-piduriseadeldisi ei tohi ehitada ümber kahe- ja kolme- ja neljaratta-pidureiks.

Vastavalt määrustele peavad autod olema varustatud eesküljel vähemalt kahe laternaga, mille väline äär ei või olla üle 40 sm seespool auto kabariiti. Vastasel korral ei oskaks vastusõitja arvestada möödasõidul jõuvankri laiust ja ei oleks ka korralikult valgustatud sõidutee. Olgu tähendatud, et olenevalt sõidutee nähtavusest oleneb ka sõidukiirus. Kui mootorratta küljekorv on vasakul pool, peab korv olema varustatud ühe laternaga.

Tagaküljel peab jõuvanker olema varustatud punase tulega, milleks on latern kinnitatud nii, et selle valgusega oleks nähtavalt valgustatud ka taga asetsev registreerimismärk. Laterna asetamisel on punane tuli nähtav tagasõitjale, kusjuures registreerimismärki (autonumbrit) valgustab tegelikult sama valgusallikas läbi värvitud klaasi. Ees- ja tagatuled peavad olema lülitatud ühise lülitaja kaudu.

Peale selle peavad sõidu- ja veoautod olema varustatud veel peegluga. Sõiduaudodel asetseb see tavaliselt tuuleklaasi ülemise ääre küljes nõnda, et kinnise auto juures on võimalik näha läbi tagumise akna. Veoautodele paigutatakse parema nähtavuse saavutamiseks peegel vasakule küljele nõnda, et oleksid näha möödudasoovijad. Kõigil autodel peavad olema ka tuledega varustatud suunanäitajad, mida jõuvankri juht peab käsitama igakordsel sõidusuuna muutmisel, et kergendada orienteerumist ka teistele liiklemisel osavõtjatele. Kuna mootorrattail puuduvad tavaliselt suunanäitajad, siis näitab mootorrattajuht oma sõidusuuna muutmist käe tõstmisega soovitud sõidusuunas.

Need on algelised nõuded, mida tuleb täita igal jõuvankriomanikul ja -juhil, kui tahetakse tagada kindlat liiklemist. Neis nõudeis peab orienteeruma ka liiklemise järelevalveaparaat, et oleks võimeline oma ülesannete täitmiseks.

ma, kas ülekuulatava seletused vastavad tõele. Euroopa politsei jäi selle uudise vastu külmaks, arvatud välja Itaalia, kus minu teadmist mööda tehti samataolise aparaadiga katseid. Saksa arst dr. Volwassen, viibides aasta tagasi Ameerikas, tundis huvi ka selle jälitamisvahendi vastu ja õppis seda Kalifornia ülikoolilinna — Berkeley — politseis lähemalt tundma.

Dr. Volwasseni kirjelduse järgi kujutavat aparaati endast kombineeritud vererõhu- ja hingamisemööttjat. Umbes 60 sm. pikkune ja 20 sm. laiune tühi kummikott, mida arstid tunnevad reklinghauseni kätise nime all, mähitakse ümber ülekuulatava käsivarre. Õhuke kummivoolik ühendab kotti metallist trummikesega, mis varustatud kummist membraaniga. Kummipalli ja õhu väljalaskeventiili abil reguleeritakse õhusurve aparaadis nii, et veresurve käsivarre tuiksoones paneb võnkuma membraani. Membraan annab oma võnked edasi suletule, mis need võllil asetsevale millimeeterpaberile üles märgib. Võlli paneb liikuma väike sünkroniseeritud elektrimootor.

Hingamisemööttja koosneb lameda kummikoti taolisest õhukapslist, mis palistatult metallrõngaga kinnitatakse nahkvöö abil rinnale. Õhukapsel on kummivooliku kaudu ühendatud teise metalltrummikesega ja paneb selle membraani võnkuma. Võnked märgitakse samal kombel ja samasugusele millimeeterpaberile nagu vererõhumööttja juures.

Ülekuulamise käik aparaadi käsitamisel on järgmine. Algul ülekuulaja vestleb ülekuulatavaga hoopis kõrvalisest asjust ja vabalt, ilma et kõnelusel oleks vähimatki kokkupuudet süüteoaga. Kusjuures aga mõlema membraani võnked kogu aja üles märgitakse. See on ülekuulamise kontroll-osa, millega saavutatakse normaalkõverjooned. Siis läheb ülekuulaja asja juurde, kusjuures ülekuulatavale ettepanevad küsimused vaheldumisi kord puudutavad süüteoasja, kord jälle seesuguseid asju, millel pole sidet süüteoaga. Küsimused vajavad hoolikat valikut, ja neid tuleb võimalikult nii esitada, et nad oleksid vastatavad „ja“ või „ei-ga“. Iga küsimus ja vastus kirjutatakse sõna-sõnalt üles. Aeg küsimuse ja sellele järgnenud vastuse vahel märgitakse millimeeterpaberile erilise signaalnõelaga.

Nõndaviisi saavutatud kõverike järgi asjatundja ja vilunud ülekuulaja otsustab, kas ülekuulatav rääkis tõtt või valetas.

Selle menetluse mõte on laenatud igapäevase elu nähteist, mida tunneb igaüks. Me teame, et isikud, kes meeleldi valetavad, annavad end ära oma käitumisega, eriti neis ilmnevate füsioloogiliste häirete läbi. Olgu need häired ja käitumise muudatused siis käegakatsutatavad nagu punastu-

mine, kahvatamine, silmade pilgutamine või kogelmine või ainult seesugused, mis märgatavad ainult tähelepanelikule vaatlejale, nagu näit. vaevu tähelepanev muudatus hääle kõrguses või kõne rütmis.

Lie-detektori teaduslikud alused on pärit laboratoorseist uurimisist. Side sisemiste tunnetuslike läbielamuste ja nende puhul esiletulevate kehaliste väljendusmärkide vahel avastati vähe aega enne maailmasõda peaaegu üheaegselt Vittorio Benussi poolt Grazis ja William A. Marstoni poolt Harwardis. Benussi tööd, mida hiljem H. E. Burt omalt poolt tõendas, käsitlevad suhet vale ja hingamisliigutuste vahel. Nagu laboratoorse töö juures kunagi, võeti need ette isikute juures, kes valetasid tellimisele, kuid siiski olid kantud soovist, täpsata vaatlejat. Hingamiskõverjoon pildistati Marey pneumograafi abil. Benussi leidis, et vale väliseks avalduseks ei ole mitte hingamise sagedus või sügavus, vaid ajaline suhe sisse- ja väljahingamise kestvuse vahel. Ta tegi kindlaks, et suhe sisse- ja väljahingamise kestvuse vahel erineb vale ja tõe puhul vastupidises suunas, kuna valetamise puhul hingetõmbed enne vastust on relatiivselt pikemad kui vastusele järgnevad tõmbed, tõe rääkimise puhul on sellevastu lühemad. Ta leidis selle nähte nii püsivana, et paljudel juhtumel oli otsustamiseks küllaldane, kui mõõdeti ainult kaks hingetõmmet — vastusele vahetult eelne ja sellele järgnev. Otsuste täpsus ületas üle 90 juhu sajast. Ta leidis edasi, et mõnesugune tahtlik mõjustus võib küll muuta hingamissagedust ja -sügavust, mitte aga ajalist suhet sisse- ja väljahingamise kestvuse vahel.

Marston avastas suhted vale ja veresurve vaheldumise alal. Ta leidis, et isik, kes teadlikult valetab, annab enda ära teatavate veresurve muudatuste läbi. Need muudatused esinevad mitmesugusel kujul, olenevalt katsealuse emotsionaalsest struktuurist. Nad võivad seista vererõhu äkilises tõusus või vastupidi — languses, või muudes normaalsest rõhust kõrvalekaldu misis. Et nad ei alistu tahtlikule mõjustamisele, see on juba endamisi selge.

J. A. Larson, olles Berkeley politseikooli juhatajaks, hakkas 1920. aastal esimesena katsetama, rakendada Benussi ja Marstoni avastusi jälitamise teenistusse. Nüüd on aparaat võetud tarvitusele paljudes Ameerika politseiametites ja tuhanded süüteo on selle kaasabil leidnud lahenduse.

Praktilised kogemused kinnitavad täielikult Benussi ja Marstoni tähelepanekuid. Veresurve ja hingamissümptoomid ehtsa vale puhul on samad, mis kunstliku vale puhul laboratoorsel katsemisel.

Oleks liialdus, kui nimetada aparaadiga saavutatud tagajärgi eksimatuiks. Selleks pole psühho-

Piirivalvuri parim sõber ja ligem abiline.

füsioloogiliste vahekordade ala veel küllalt põhjalikult läbi uuritud. Kuid praktika näitab, et kirjeldatud vahendi usaldatavuse kraad on siiski kaunis kõrge. Igatahes jääb eeltingimuseks, et aparaadi kasitaja omaks põhjalikke eelteadmisi ja küllaldasid kogemusi, sest miski pole ohtlikum, kui see aparaat puuduliku ettevaatlikusega uurija käes.

Seni pole tulnud ette veel ühtki seesugust juhtumit, kus kaebeluse ülestunnistuse puhul aparaat enne seda ei oleks avastanud valetamist. Ameeriklaste andmeil järgnevat 75 juhul sajast ülestunnistamine, kui katse aparaadiga andis enne seda süüdistava reaktsiooni.

Eriti heade tagajärgedega on kasutatud aparaati juhtumel, kui oli vaja leida süüdlane teatavate isikute hulgast. Siin õnnestus alati suurema vaevata eraldada ilmaaegselt kahtlustatavad õigest toimijast.

Füsioloogilised häired, nagu kõrgendatud vererõhk, korratu südametegevus, rasedus, menstruaatsioon, liigväsivus jne. kahjustavad katsete tulemusi sama vähe kui hirm, pelglikkus ja teised emotsionaalsed häired. Need fikseeruvad kontrollis ja neid võidakse seega kõverjoone uurimisel arvesse võtta. Samuti on füsioloogilised reaktsioonid retsidiivistide juures samasugused, nagu esimest korda süüteo sooritanute juures.

Korratakse ülekuulamist samade küsimustega, siis sarnleb millimeeterpaberile tekkinud kõverjoon esimese ülekuulamise kõverjoonega. Kui aga kahtlusalune tunnustab teisel ülekuulamisel oma teo üles, siis jäävad kõverjoones valet ilmutavad võnked ära.

Ameerika kohtute seisukohad lie-detektorite

kasutamise suhtes pole veel ühtlased. Tuuakse ette, et ei saa kellelki nõuda, et ta ise oleks enda vastu tunnistajaks. Kuid see ettekäane ei pea paika, kuna siis ka need, kes annavad käekirja proovi, näpujälje või vereproovi, aitavad teataval määral enda süüdistamiseks kaasa. Võiks tulla seega küsimuse alla, kas võib kedagi lie-detektori katseks sundida. Ameerika praktika on seni kasutanud lie-detektorit ainult isikute juures, kes sellega ise nõustusid. Üldiselt on vastuväited kõik sama laadi, nagu neid viimaste aastakümnete kestel oleme harjunud kuulma iga uue teadusliku jälitamisevõtte tarvituselevõtmise puhul. Nõuab enne pike-mat aega, kuni alad, millelt uued jälitamisvõtted põlvnevad, on põhjalikult läbi uuritud ja kuni uurimuste tagajärjed seevõrd vastuvaidlematult kindla kuju omandanud, et need suudavad võita kohtute üldise ja piiramatult usalduse.

Lõpuks näide lie-detektorite kasutamise kohta praktikas.

Keegi scheriff sai röövlite tagaajamisel raskesti haavata. Kahtlus langes kahele isikule — Lonello'le ja Grignano'le, kuid puudusid otsesed tunnistajad, samuti vaidlematud asitõendid. Näis, et nende vastu tõstetud süüdistus lõpeb õigeksmõistmisega. Selles asjades seisundis palus prokurör kaitsja nõusolekul lie-detektori proovi ettevõtmist. Kohtunik nõustus. Asjatundjaks kutsuti prof. Leonard Keeler. Katsel saadud kõverjooned ei näidanud mitte üksnes seda, et kaebealused tundsid end süüdlasina ja vastasid kriitilisile küsimusile valega, vaid viitasid teatava määranil ka sellele, mil määral keegi neist võttis laskmisest osa.

Asjatundja arvamust vannutatud meestele edasi andes ütles kohtunik: „See asjatundja otsus ei taha tõendada, nagu oleksid kaebealused tingimata sooritanud neile süüks pandava teo. Kõige rohkem tahab see näidata, et kaebealused nende juures ette võetud katse puhul on valetanud. Nüüd, vannutatud mehed, on teie asi sellele tõendile seda kaalu ja mõju anda, mida see teie ausa ja õiglase hinnangu järgi väärrib.“

Vannutatud mehed tunnistasid kaebealused süüdi. Neist sai üks 8 aastat ja teine 6 aastat vangistust. Kumbki ei kaevanud edasi.

Terav silm süüteo jälitamisel.

Rakvere kriminaalpolitseile teatati Rakvere piirkonna teemeistrilt, et Vaeküla raudteejaama lähedusest ja tema päralt olevalt heinamaalt on varastatud suurem kuhi heinu mõnesaja krooni väärtuses. Kahju-kannataja ja tema naabrid ei teadnud süüteo toimimise aega. Et see süüteo jälitamisel etendab väga tähtsat osa, asus kr.-assistent selle selgitamisele võimalik-kude andmete kogumise ja ümberkaudsete tunnistajate kaudu. Sel ajal töötas süüteo koha läheduses raudteetöödel kaheküm-nemeheline salk töölisi, kes ka võisid tähele

panna heinakuhja kadumist. Ametnik lähenes töötajale ja tervitas neid. Mehed, peale ühe, lakkasid töötamast ja vastasid sõbralikult tervitusele. Ametnik oli tuntud töölistele, kes enamuses olid kohapealsed elanikud. Töölised, samuti töövanem võltsid elavalt osa varguse toimimise aja kindlakstegemisest. Tööliste vahelgi tekkis lahkuminevaid arvamusi ajaküsimuses ja küsimuse lahendamisel ei puudunud vaidlusi. Üks meestest toksis oma kirkaga läiesti rahulikult, eriti kärmelt edasi ja, piiludes vahetevahel ühe silmaga ametnikku, teda nagu üldine jutuajamine ei huvitanudki. Jälitaja ametnik kutsus mehe läheduses asuvasse tallu ja pikemaajalise jutu tulemuseks osutus süüdlaste kindlakstegemine. Varguse organiseerijaks ja peasüüdlaseks osutuski see kirkamees, kes poliitseiametniku ilmumisel viimase tervitusele jäi külmaks ja kes töötas rahuliku südamega sel ajal, kui teised töölised kriminaal-ametnikuga lahendasid süüteo toimimisega. Tema kaaslasiks oli raudtee putkavaht Kaarel K. ja kohalikest elanikest keegi Mihkel A.

—o.

Res. sv. ametnik

A. Avarloo
50-aastane.

22. juunil s. a. saab Piirivalve Majandusosakonna asjaajaja res. sõjaväeametnik Aleksander Avarloo (end. Ahve) 50-aastaseks.

Juubilar on sündinud 22. juunil 1887 Haapsalus. Maailmasõja puhkemisel kutsuti sõjaväeteenistusse ja määrati 91. Düüna jalaväepolku vanemaks kirjutajaks. 1916. a. ülendati sõjaaegseks ametnikuks. Peale ülendamist teenis rinde etapi komandantuuris ja etapi pataljonis asjaajajana. Eesti sõjaväeteenistusse astus A. Avarloo 27. novembril 1918 ja määrati Varustusvalitsusse, kus teenis kraami- ja vooosakonna asjaajajana ja Intentandivalitsuse kraamiosakonna ülema abina. Sõjaväeteenistusest lahkus 10. oktoobril 1927. a.

Piirivalve teenistusse astus üleajateenijana 1. septembril 1930. Teenis majandusosakonnas II ja I järgu kirjutajana kuni 1. maini 1935, mil määrati eraisikuna sama osakonna asjaajaja kohustetäitjaks sv. ametniku ametikohale, kus teenib käesoleva ajani.

Teenistuses on juubilar tuntud oma ametialal kui suurte kogemustega, vilunud ja kohusetruu ametnik ja hinnatud kaasteenijate poolt õiglase ja vastutuleliku seltsimehena. Oma sõbralikkuse ja tasakaaluka käitumisega on ta võitnud lugupidamise kaasteenijate keskel.

Soovime temale 50-da hällipäeva puhul palju õnne, tervist ja head kordaminekut kõigis edaspidiseis ettevõtteis, pikka iga ja kõike head edaspidises elus.

R. U.

Politsei teenistusosalased kuuevõistlused Tallinnas.

14. ja 15. juunil s. a. korraldas Tallinna Politseiametnike Kogu Spordisektsioon Tall.-Harju Prefektuuri adm.-piirkonnas asuvate politseiüksuste vahelise teenistuse iseloomuga kuuevõistluse.

Võistluskavas olid järgmised alad: 1) lahinglaskmine püstolist, 2) teivaskaugushüpe, 3) granaadivise paigalt, 4) teatejooks 5×100 m, 5) 100 m jooks 30 kg raskuse liivakotiga ja 6) 6 km. patrullrännak. Kõik need alad sooritati teenistusröivastuses ja rakmeis.

Igal võistlusosalal võis üksus välja panna 7 meest, kesjuures arvesse võeti 5 parema tagajärje, sealjuures oli igal üksusel võimalus igale alale eraldi komplekteerida meeskond eri koosseisus, mistõttu üldine osavõtjate arv ulatus üle 100.

Lahinglaskmine toimus politsei lasketiirul, patrullrännak — Piritla ümbruses ja ülejäänud alad Kadrioru staadionil.

Parimaks üksuseks osutus käesoleval aastal jällegi 3. pol.-jaoskonna meeskond, omandades jäävalt ameerika eestlasilt väljapandud rändauhinna (kell graniitalusel) ja esmakordselt Politseiametnike Keskkogult väljapandud rändauhinna — suure kristall-lillevaasi puust kastis.

Võistlusist võtsid osa kõik Tallinna parimad politseisportlased eesotsas värske 1500 m. Eesti rekordi omanikuga, konstaabel E. Pröömiga, kuulutõukajate konst. J. Suuki ja Nurmik-Neumann'iga, vasaraheitja kordn. K. Annamaa'ga, mitmevõistleja konst. A. Puppertiga, Eesti rahvusmeeskonna käsipallimängija agent E. Altosaarega ja teised.

Tehnilised tulemused.

1) Lahinglaskmine püstolist 25 m. ühes 50 m jooksuga. Aeg 45 sek.

I 5. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: konst. Palu, konst. H. Sikka, allkonst. Rajandu, kordn. Jaagomets ja kordnik Jaakson, kogusumma — 164 silma.

II Ratsareservi meeskond koosseisus: komissar A. Ottisaar, allkonst. Madjak, A., v.-kordn. Rannu, kordnik Raak, kordnik Preismann — kogusumma 161 silma.

III Nõmme pol.-jaoskonna meeskond, koosseisus: v.-kordn. Roostna, v.-kordn. Lausmaa, kordnikud — Viinamäe, Krisel ja Prüssing — kogusumma 156 silma.

Individuaalselt osutusid parimaiks:

1) kordnik S. Jaagomets — 5. pol.-jšk. — 48 silma; 2) allkonst. A. Madjak, — Ratsareserv — 43 silma; 3) v.-kordn. A. Roostna, — Nõmme jšk. — 41 silma.

2. Teatejooks 5×100 m.

I 3. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: konst. Puppert, kordn. Luik, Meos, Matsalu ja p.-ameti kand. Uibopuu — üldaeg — 1 m. 05,8 s.

II 2. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: konst. Prööm, kordn. Kübbar, Eliste, Sokk ja Sarnit — üldaeg — 1 m. 07,0 sek.

III Ratsareservi meeskond, koosseisus: allkonst. Ausmaa, kordn. Põldma, Piirisild, Raak ja Röömus — üldaeg 1 m. 08,8 sek.

3) Granaadivise paigalt.

I 3. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: konst. Puppert, konst. Raidma, kordn. Tulpe,

Perandi, Eenpere — 5 mehe tagajärgede summa 214 m.

II 4. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: konst. Suuk, v.-kordn. Nurmik, kordn. Annamaa, Prodel ja Kõlu — tagajärg 209 m.

III Ratsareservi meeskond, koosseisus: allkonst. Ausmaa, kordn. Raak, Piirisild, Röömus ja Preismann — tagajärg 205 m.

Individuaalselt osutusid parimaiks:

1) konstaabel J. Suuk, 4. pol.-jaosk. — 46 m. 26 cm; 2) konst. V. Raidma 3. pol.-jaosk. — 45 m. 15 cm.; 3) kants. ametn. V. Peterson Nõmme jaosk. — 45 m.

4) Teivaskaugushüpe.

I 3. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: konst. Puppert, kordn. Meos, Matsalu, Tulpe ja Raudsepp — 5 mehe tagajärgede summa 31 m. 50 cm.

II 2. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: kordn. Sarnit, Kübbar, Siider, Eliste ja p.-a. kand Seppel — tagajärg — 30 m 85 cm.

III 6. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: kordn. Paist, Nurmik, Ahman, Kulli ja Männik — tagajärg — 30 m. 30 cm.

Individuaalselt osutusid parimaiks:

1) kordnik Matsalu J. — 3. jaosk. — 6 m. 96 cm.; 2) kordn. Männik, E. — 6. jaosk. — 6 m. 79 cm.; 3) kordn. Sarnit, E. — 2. jaosk. — 6 m. 69 cm.

5) 100 m. jooks kandamiga.

I 3. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: konst. Puppert, kordnikud: Meos, Matsalu, Raudsepp ja pol.-ameti kand. Uibopuu — üldaeg 1 m. 23,4 sek.

II ja III 2 pol.-jaosk. ja Ratsareservi meeskonnad võrdse üldajaga 1 m. 25,7 s.

Individuaalselt osutusid parimaiks:

1) konstaabel A. Puppert — 3. jaosk. Aeg 15,2 sek., uus pol. rekord; 2) kordnik E. Männik — 6. jaosk. Aeg 15,9 sek.; 3) agent E. Mikson — Pol.-pol. Aeg 16,2 sek.

6) 6 km patrullrännak.

I 2. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: konstaabel Prööm, kordnikud — Eliste, Kübbar, Sarnit ja Randme. Aeg — 26 m. 16 sek. — uus pol. rekord.

II 3. pol.-jaosk. meeskond, koosseisus: konstaabel Raidma, kordnikud — Raudsepp, Harrak, Perandi ja pol.-ameti kand. Uibopuu. Aeg — 26 m. 55 sek.

III Ratsareservi meeskond, koosseisus: allkonst. Kivimägi, kordnikud — Põldmaa, Rebas, Puusaag ja Aren. Aeg — 27 m. 54 s.

Politseiüksuste vaheliste võistluste üldtulemused.

1. 3. pol.-jaoskonna meeskond — 44 punkti, 2. Ratsareservi meeskond — 36 punkti, 3. 2. pol.-jaoskonna meesk. 30,5 punkti, 4. 6. pol.-jaoskonna meesk. 26 punkti, 5. 5. pol.-jaoskonna meeskond 22 punkti, 6. 4. pol.-jaosk. meesk. 21,5 p., 7. Poliitilise politsei meesk. 20,5 p., 8. Nõmme pol.-jaosk. meesk. 14,5 punkti.

Võitjate austamine ja auhindade väljajagamine toimus prefektuuri ruumes, mida toimetab prefekt N. Reimo.

Ametlik osa.

AUTASUSID JA KIITUSI POLITSEI-AMETNIKELE.

Politseivalitsuse direktori käskkirjaga 9. juunist s. a. on rahalist autasu määratud järgmisile politseiametnikele: kriminaalpolitsei assistendile kriminaalkomissari juures Petseris Gabriel Zeisig'ile 50 kr. ülesnäidatud pideva hoolsuse ja püüdlikkuse eest süütegude jälitamisel; Raudteede Prefektuuri Võru rajooni konstaablile Peeter Kraa g'ile 50 kr. pikaajalise ja eeskujuliku teenistusega eriliste teenistustlike saavutuste eest ja Tallinna-Harju Prefektuuri kordnikule August Meite'le, kes läkitatud täitma teenistusülesandeid Tallinna-Harju kriminaalkomissari juurde, 50 kr. pikaajalise eeskujuliku ja eriti püüdliku ametikohuste täitmise eest.

Samas käskkirjas on avaldatud kiitust maikuu lõpul s. a. korraldatud rahvusvahelises korrespondentslaskevõistlustest väikekaliber-püssist osavõtnud politseiametnikule, kes näitasid väga kõrget lasketaset, mis saavutatud pikaajalise ja pingutava treeningu tagajärjel. Teenistuse nimel kiituse osaliseks said järgmised ametnikud: 1) assistent Johannes Pürn poliitilise politseist, 2) allkonstaabel Alfred Hütt Tallinna-Harju Prefektuurist, 3) assistent Johannes Jaaska Paide kriminaalpolitseist, 4) kordnik Feliks Vaher Raudteede Prefektuurist, 5) assistent Bernhard Raadik Paide kriminaalpolitseist, 6) politseibikomisar Eduard Sihv Politseikoolist, 7) vanem agent Heinrich Siirma poliitilisest politseist, 8) kordnik Voldemar Aulik Viru-Järva Prefektuurist, 9) konstaabel August Peetso Tallinna-Harju Prefektuurist ja 10) politseikomissar Albert Ottisaar Tallinna-Harju Prefektuurist. Samuti avaldati teenistuse nimel kiitust Viljandi-Pärnu Prefektuuri kordnikule Friedrich Pikkm a'le ülesnäidatud tähelepanelikkuse, leidlikkuse ja agaruse eest kurjategija-retsidiivisti tabamisel.

NIMEDE EESTISTAMISI.

Politseivalitsuse direktori käskkirjas 9. juunist on avaldatud politseiametnike perekonnanimed eestistamisi: Lääne-Saare prefekti sekretär Rudolf Vessart on võtnud endale uueks perekonnanimeks Sillart; Tallinna-Harju Prefektuuri Joa rajooni konstaabel Eerik Tendal — Teentalu ja Tartu-Valga Prefektuuri Tartu linna 1. rajooni konstaabel Villu Kits — Kivisalu.

Lühiteateid välismailt

Kuritegevus Detroitis (USA) 1935. a. Politsei koosseisus oli 31. 12. 1935 üldse 3571 ametikohta, nende seas 328 kriminaalpolitsei ametikohta. 1935. aasta jooksul:

Avaldati Tehti %
politseile avalikuks

Röövmõrvu ja tahtvusega tapmisi	60	51	85
Ettevaatamatuid tapmisi	69	69	100
Vägistamisi	418	154	36,8
Röövimisi	1013	323	31,9
Raskeid haavamisi ja tapmiskatseid	1025	605	59
Murdvargusi	3003	1389	46,3
Lihtvargusi	19130	4194	21,9
Autovargusi	3508	501	14,3

Surmaga lõppenud liiklemisõnnetuste arv Inglismaal. 1935. aastal sai Inglismaal 6477 isikut liiklemisõnnetuste puhul surma, seal hulgas 3079 jalakäijat, 1376 jalgratturit, 1052 mootorratturit ja 970 autosõitjat (nende hulgas 248 autojuhti). 1. jaan. 1936 oli mootorsõidukite arv 1.868.925. Aja jooksul 1925—1935 on Inglismaal liiklemisõnnetusel surma saanud 64.498 isikut ja vigastada 1.657.882 isikut.

Saksa politsei kasutab teopaiga pildistamisel keppide külge kinnitatud valgeid silte, mis asetatakse jälitamise seisukohalt tähtsatesse punktidesse. Sildid kujutavad võrdkülgseid kolmnurke, mille külje pikkus on umbes 25—30 sm. Sildid on nummerdatud väljapaistvate mustade numbritega.

Huvitavalt selgunud tapmiskatse Inglismaal. Hiljuti leidis Inglismaal järgmine juhtum aset: Tundmatu mees tungis maanteel üksikus kohas kellelegi naisele kallale, rebis viimase tee ääres kasvavasse põõsastikku ja asus teda seal kägistama. Märgates kaht jalakäijat lähenemas, kallaletungija põgenes. Jalakäijad leidsid naise meelemärkuseta olekus.

Tabati kahtlane isik, kes aga energiliselt salgas. Ettenäitamine eelmainitud teekäijale ei annud tagajärgi.

Tabatu parema jala saapal ja paremal püksipõlvel leidis mulda, mis konserveeriti. Tabatu seletas nüüd, et tema olevat roninud üle aia, komistanud seejuures ja sel teel püksipõlv määrdunud mullaga. Näidatud aiast üleronimise koht oli kallaletungi kohast 300 m. eemal.

Nüüd võeti mullaproovid aiast üleronimise kohalt ja ka kallaletungi kohalt. Mulla mikroanalüüs näitas, et saapal ja püksipõlvel leitud muld oli pärit kallaletungi kohalt.

Edasi leidis tabatu pükstel kunstiidi kiude, mis pärit ohvri kleidist, samuti galium aparine — põõsastikus kasvava taime seemneid. Samu seemneid leidis ka ohvri kleidil. Edasi leidis ohvri seelikul villakarvu, mis olid pärit tabatud mehe pükste küljest, ja lõpuks leidis põõsastiku okastel ja murdunud okstel villakarvu, mis samuti olid identsed mehe pükste materjaliga.

See mees mõisteti tapmiskatses süüdi.

„Krim arh.“ 100. k.

TOIMETUS JA TALITUS: Toompea loss, Tallinnas. Telef.: toimetus 471-90, talitus 448-92. Jooksev arve Eesti Pangus 543. Posti jooksev arve 377. Postkast 438. **Tellimishind:** aastas Kr. 6.—, poolaastas Kr. 3.—. Üksiknumber 30 snt. **Kuulutuste hinnad:** 1/4 lk. Kr. 60.—, 1/2 lk. Kr. 30.—, 1/4 lk. 15.—, 1/8 lk. Kr. 7.50. Välis- ja esimene sisekaas Kr. 100.—. Tagamine sisekaas Kr. 75.—.

Vastutav toimetaja: A. Liit. Tegev toimetaja: H. Põldvere. Väljaandja: Politseiametnike Keskkogu.